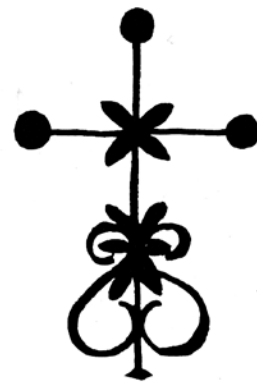

TARVAS KOTISEUTULEHTI

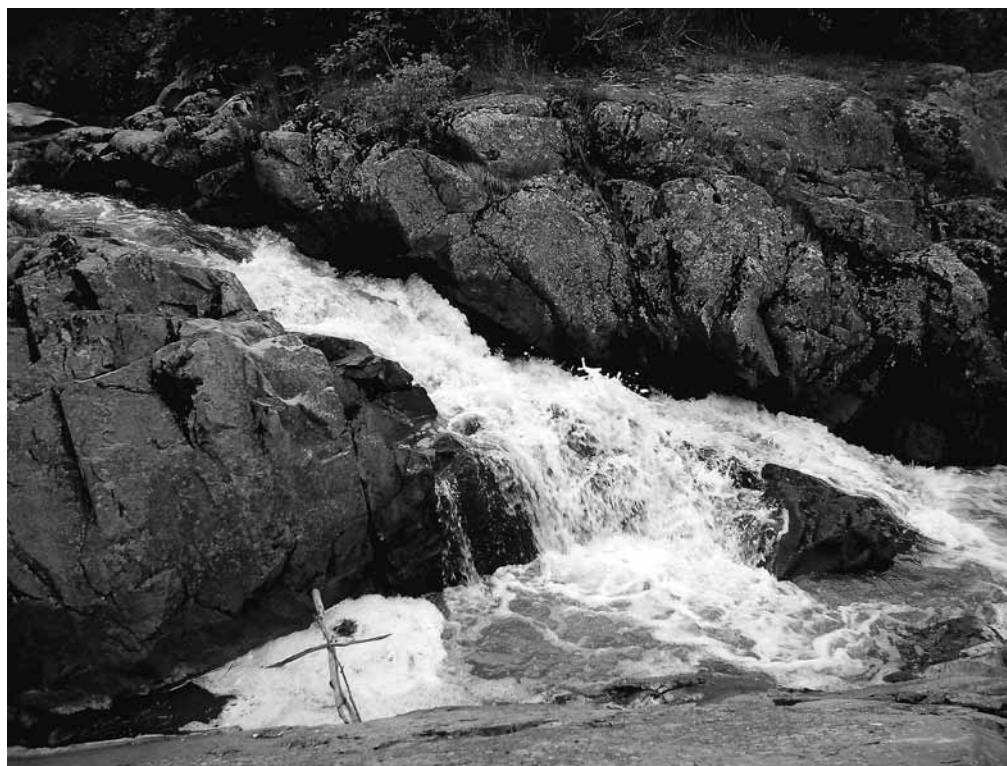
N:o 1
2012

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

KOTISEUTUYHDISTYS TARVAISET

Näkymät luontopolulta Knaapinkoskelta ja museolta. Kuvat Juha Vuorela.

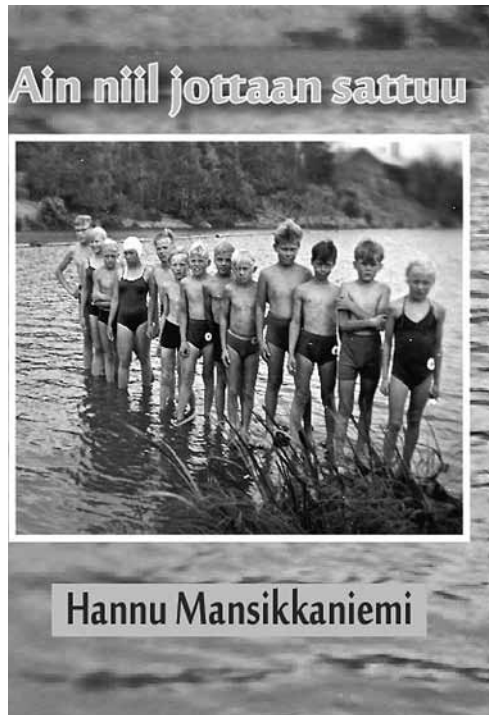
Kotiseututyötä Tarvasjoella on tehty jo sata vuotta. Tästä puhuu Tarvasjoen Nuorisoseuran historia, joka kertoo seuran ottaneen kotiseututyön ohjelmaansa. Tällöin on mm. pyritty keräämään autenttista muistitietoa viimeisiltä näkävuosien 1867-1868 aikana eläneiltä ihmisiltä Suomen Historialliselle Seuralle. Vähän myöhemmin on jo havahduttu huomaamaan kuinka muuttuvan ja koneellistuvan maatalouden vuosisataiset työtavat ja -välineet menettävät käytötarkoituksensa ja käyvät tarpeettomiksi. Siksi on niitä pyritty keräämään ja jo 1930-luvulla on mietitty niille hankittavaa tilaa ja kotiseutumuseota. Onpa järjestetty arpajaisia museon hankkimiseksi varsin hyvillä tuloksilla. Todella merkittävä on ollut se valokuvakokoelma, jonka seura keräsi 1932 Tarvasjoen rakennuskannasta. Nuo 120 kuvaa, joista seura on tullut valokuvakilpailussa toiseksi, on tallennettu Maakunta-arkistoon.

Sota katkaisi nuorisoseuran kotiseutuharrastuksen, mutta sen tuloksina syntyi muutamia museokokoelmia mm. Erkki Isotalon, Arvo Mäkinen tai Pentti Satopään toimesta. Heti sodan jälkeen kunnassa heräsi voimakasta kotiseututoimintaa, jota johti kunnan kotiseututoimikunta. Sen erityisinä puuhahenkilöinä olivat kirkkoherra Oiva Luoto ja kunnallisneuvos Arvi Kotamäki. Toimikunnan päättävöitteitä olivat Tarvasjoen historian kirjoittaminen ja kotiseutumuseon perustaminen. Historian kirjoituksen pisti alulle kirkkoherra Luoto, mutta hänen varhainen kuolemansa pysäytti hankkeen. Sen jälkeen kirjoitus annettiin toht. Aulis Ojalle ja kirjan piti valmistua pitäjän asutuksen 650-vuotisjuhliin 1966, mutta kirjoittajan sairastumisen takia se valmistui vasta 1971. Kotiseututyön hedelmää oli Tarvasjoella kuitenkin erittäin näyttävän asutuksen 650-vuotisjuhlan järjestäminen ja niitä seurannut pitäjän yhteistoiminnan voimanäytteenä syntynyt Tarvas-Hovin rakentaminen.

Myös museon hankinnassa oli vaikeuksia. Kun todella arvokkaan Kallelan Knaapin umpi-piharakennusten hankkiminen kariutui ja päättyi rakennusten osittaiseen tuhoutumiseen, ostettiin museoksi Haaviston käsityöläismökki Kyrön-

tien varresta 1955. Sitä kunnostettiin talkoilla ja koottiin esineistöä sen vaatimattomiin suojiin. Talo kuitenkin rappeutui ja maantien kunnostus kavensi tontin, niin että museosta oli luovuttava. Näin 1980-luvun alussa museo siirrettiin kirkon vierelle 1859 rakennettuun lainamakasiiniin. Museon kunnostukseen ja varsinkin näyttelytoimintaan ei kunnan toimesta aktiivisesti puututtu ja kotiseututyössä Tarvasjoki eli hiljaiseloa pitkään.

Kirkon täyttäessä 200 vuotta 1979 julkaistiin ensimmäinen Tarvas-lehti, jota perinnettä on jatkettu tähän päivään asti. Kulttuurilautakunta ryhtyi järjestämään kirkon juhlien jälkeen kesällä juhannusjuhlan ja yhteislauluhetken muse-

Maantieteilijä Hannu Mansikkaniemi katseli ja mietti Juvan kylän maisemia ja ihmisiä professorin silmälasien takaa jo pikkupoikana. Eläkevuosinaan hän kirjoitti muistot hersyviksi tarinoiksi. Kotiseutuyhdistys Tarvaiset on nyt julkaissut ne kirjaksi, joka ilmestyy kesäkuun alussa pitäjäjuhliin.

olla. Seurakunta on jatkanut siitä asti juhannusaaton tilaisuuksia. Nuorisoseuran kesäteatteri ryhtyi esittämään joka suvi näytelmän vuodesta 1981 alkaen ja kruunuhäät pidettiin 1986. Vuonna 1988 järjestettiin ensimmäinen pitäjän kesätapahtuma ”Tarvastalkoot”- nimellä ja sen yhteydessä ajettu kotiseutukierros on myöhemmin ollut kotiseutuyhdistyksen vastuulla.

Kotiseutuyhdistys Tarvaiset

Vihdoin 2000-luvun alussa aika oli kypsä sille, että Tarvasjoelle saatiin kotiseutuyhdistys. Heikki Mustamäen, Timo Prusilan ja Lauri A.O. Heimosen tarmokkuuden ansiosta koontuivat asiasta kiinnostuneet maaliskuussa 2000. Lopputuloksena oli uuden yhdistyksen perustaminen, jota vetämään ryhtyi Mustamäki varamiehenään Heimonen. Sihteeriksi tuli Prusila. Lisäksi hallitukseen valittiin Marja Mattila, Kristiina Laine-Vähätalo, Risto Sipilä ja Kalervo Mäkinen. Heillä kaikilla oli aitoa kiinnostusta kotiseutua kohtaan sekä myös näkemystä tarvasjokelaisuudesta. Hieman myöhemmin mukaan kutsuttiin Antti Isotalo, Jukka Saari, Sakari Kännö ja Juha Vuorela. Useista nimiehdotuksista pisimmän korren veti Tarvaiset.

Niin kuin voi jo arvata, lähti Tarvaisten toiminta vauhdikkaasti käyntiin. Ensimmäiseksi kunnan omistuksessa ollutta lainamakasiinia ryhdyttiin kunnostamaan toimivaksi tilaksi. Museovirastolta saadulla erikoisluvalla makasiinin kaksoisseinään saatiin tehdä ovi, jotta viljasalvojen seinille voitiin tehdä näyttelytilat. Tätä ennen, kesällä 2001, toteutettiin museon yläkertaan Tuu, tuu, tupakkarulla -nimellä kulkenut näyttely, joka oli osa Härkätien paikallismuseoiden hanketta. Tämä näyttely onnistui hyvin tullen niin suosituksi, että se palkittiin Varsinais-Suomen Vuoden museotekona 2002. Niinpä se jätettiin pysyvästi makasiinin toiseen kerrokseen. Alakerrassa päätettiin järjestää vuosittain vaihtuvia näyttelyitä.

Toinen merkittävä aktiviteetti Tarvaisille muodostui kesällä 2005 avatusta Luontopolusta, joka kiemurtelee pitkin Tarvasjoen uomaa osin syvässäkin jokilaaksossa keskellä pitäjää.

Luontopolkua varten rakennettiin maastoon pitkospuita, portaita ja opastauluja. Viimeksi mainittujen teossa saatiin arvokasta apua koulun opettajilta. Tarvaiset hoitaa Luontopolkua kevästä syksyyn talkoovoimin kunnan avustaessa kustannuksissa.

Kuten kotiseutuyhdistyksen kuuluukin, on Tarvaiset kerännyt kotiseututietoutta, järjestänyt retkiä oman pitäjän historiallisille paikoille, tehnyt muistotauluja ja kustantanut kotiseutuaiheisia kirjoja. Uusimpana projektina on loppuvuodesta 2011 aloitettu Tarvasradio, joka kokoaa yhden nettiportaalin alle kaikkea Tarvasjokeen liittyvää materiaalia. Tarvasradion toimintaa voi osallistua kuka tahansa ja sen odotetaan nousevan yhdeksi kulmakiveksi Tarvaisten toiminnassa pitkällä aikavälillä.

Vuoden 2012 alussa päättyi Heikki Mustamäen uhrautuva ja uuttera työ yhdistyksen puheenjohtajana tehtävän siirtyessä Juha Vuorelalle. Kesän näyttelyinä jatkuvat viime vuonna laajalti palstatilaa saanut ”Tarvasjoki sodassa” sekä uutena ”Karjalaisten monet evakkotaipaleet”. Myös ensin mainittu näyttely on saanut täydennyksiä ja on täten entistä monipuolisempi. Luontopolulle on asennettu uuden opasteet, jotka ovat Sakari Kännön käsialaa. Pitäjän kesäjuhliin mennessä ilmestyy lisäksi Hannu Mansikkaniemen omakohtaisiin lapsuuden kokemuksiin perustuva kirja ”Ain niil jottaan sattuu”.

Puheenjohtajuudessa tapahtuneesta sukupolvenvaihduksesta huolimatta Tarvaiset toivoo riveihinsä entistä enemmän nuorempia, aktiivisia jäseniä. Tarvasradio tarjoaa erityisesti alle kymmppisille luontevan kanavan aivan uudenlaiseen kotiseudun eteen tehtävään työhön. Teke-mätöntä työtä on paljon ja yhdistyksen täytyy varmistaa, ettei ikääntyvä ydinjoukko väsyisi taakan alla. Tarvasjoen kunnan itsenäisyyden lopun häämöttäminen tekee kotiseutuyhdistyksestämme entistä tärkeämmän identiteetin vahvistajan. Se on yksi lenkki siinä työssä, jolla tuleville sukupolville jätetään kaunis ja viihtyisä asuinympäristö. Samalla tallennetaan ikiomaa historiaamme, jotta isien ja äitien työ ei koskaan unohtuisi.

Juha Vuorela

HISTORIALLINEN HÄMEEN HÄRKÄTIE

Lyhyt katsaus yhdeksännelle vuosisadalle. Ruotsissa toimi jo hyvin tunnettu kauppapaikka Birka Mälarenin Björkön saarella. Tästä kauppapaikasta ja suojaisesta satamasta muodostui viikinkiajalla Ruotsin ensimmäinen kaupunki. Meri oli silloin noin viisi metriä nykyistä korkeammalla ja Mälaren oli vielä merenlahti. Lounais-Suomi kuului Birkan vaikutuspiiriin, ja Suomen historiassa on noin vuosia 800 – 975 nimitetty ”Birkan kaudeksi”. Kun Birkan kaupunki autioitui 900-luvun lopulla viikinkien idänkaupan hiipuesssa, syntyi Mälarenin alueelle uusi kauppapaikka, Sigtuna, joka on nykyisistä kaupungeista Ruotsin vanhin.

Hämeen Härkätie syntyy

Turusta Hämeenlinnaa johtava Hämeen Härkätie on vanhimpia historiallisia teitämme. Sen varhaisvaiheet ulottuvat kauas Suomen keskiajan taakse, aina viikinkiajalle eli 800-luvulle. Niihin aikoihin myös Birkan kauppiaat tulivat silloiseen Koroisten niemen kauppapaikkaan tekemään vaihtokauppojaan. Sisämaan hämäläiset hankkivat laajoista erämaista paitsi arvoturkiksia eli soopelia, näätää, kärppää ja saukkoa myös Välimeren piirissä jo antiikin ajoista lähtien arvostettua haustaa. Hausta eli castoreum on majavan perärauhasista saatava erite, jonka uskottiin lisäävän sukupuolista kyvykkyyttä sekä auttavan sydän- ja verisuonitauteihin, epilepsiaan ja erilaisiin myrkytyksiin. Vastineeksi tuotteistaan hämäläiset saivat aseita, koruja, metallia ja suolaa. Turkikset, terva ja hausta olivat hyvin kysytyjä Euroopan markkinoilla, jonne Birkan kauppiaat niitä välittivät.

Aluksi Härkätie ei ollut muuta kuin kasvillisuudesta auki raivattu ja kulunut kiemurainen kulku-ura. Jokien, purojen ja kosteiden paikkojen ylitys järjestettiin pitkospuilla ja kivilatomuksilla. Päivämatka oli useita kymmeniä kilometrejä kuormasta riippuen. Liikenne oli kausiluonteista, ja talvella kulki viitoitettu talvitie pitkin jokijäitä, järvenselkiä ja soita. Kulku-uran ylläpidosta vastasivat silloiset muinaispitäjät.

Härkätiellä ei kuitenkaan ole kuljetettu tavaroita paljonkaan härillä, härkä kun oli hyvin hidas kävelijä. Matka taitettiin jalkaisin ja kauppatavarat kuljetettiin hevosen selässä. Tällainen matka Hämeestä Turkuun kesti 4–6 päivää.

Turkukin syntyi

1200-luvun loppupuolella meri oli maan kohoamisen takia mataloitunut niin ettei Koroisiin enää päästy laivoilla. Kauppapaikka siirrettiin Unikankareen kummun ympärille, jonne kasvoi Turun kaupunki. Nimi Turku tulee melkoisella varmuudella muinaisvenäjän sanasta түргү, joka tarkoittaa toria.

Ruotsin vallan vakiinnuttua Ruotsin kruunu alkoi rakennuttaa Aurajoen suulla olevaan pieneen saareen linnoitettua leiriä suojaamaan maan tärkeintä kauppapaikkaa. Siitä kehkeytyi Turun linna. 1280-luvun lopulla myös Hämeessä olevan kauppapaikan suojaksi alettiin rakentaa Hämeen linnaa. Näiden kahden linnakkeen välillä lisääntyi tietysti liikenne myös sotilaallisessa merkityksessä. Noina aikoina Lounais-Suomen alueella puhuttiin paljon ruotsin kieltä. Hämeen tieurasta käytettiin nimeä Härväg, joka tarkoitti armeijan marssitietä tai sotatietä. Yhden oletuksen mukaan suomalaiset väänsivät sanan Härkätieksi.

Härkätie Tarvasjoella

Tarvasjoen seudulla on varmuudella ollut useita kyläiä jo 1300-luvun alussa. Paljon aikaisemminkin on eletty erätaloudessa hirsimökeissä ja viljelty pieniä kaskimaita. Suuret metsät antoivat riistaa ja turkiksia sekä nykyistä kirkasvetisempänä virrannut Paimionjoki punalihaista ja muuta kalaa. Nykyisinkin, kuten biologi Sakari Kännö sanoo, voit nähdä että juuri Euran kylän kohdalla on kummassakin joessa ollut erinomaiset kosket lohen kudulle ja poikasille.

Tottahan myös Tarvasjoen erämiehet kävivät myymässä saaliitaan Turussa, matkakin oli lyhyt verrattuna Hämeestä tulleiden 160 kilometriin. Ehkä Tarvasjoen miehet käyttivät härkiäkin kan-

tojuhtina.

Pieni osa varmaan hyvinkin alkuperäistä Härkätiestä kiemurteli vuosisatoja Euran kylämaen kautta tarjoten siellä matkaajille yösiaa ja evästä. Osittain tuo tieura on käytössä vieläkin, nyt tosin vain peltotienä.

Kun Turun suunnasta tultaessa oli ylitetty Rasunojan notko, Pikkurasu ja Kuivion notko, niin vähän ennen nykyistä Euran Tie-Knaapia kaarrettiin oikealle ja laskeuduttiin Tarvasjoen rantaan. Hyvä kalliopohjainen kahluupaikka oli heti siinä Kaljokosken niskalla, pienen matkaa putousmaisesta Knaapin koskesta alavirtaan. Tästä kun noustiin ylös ja suunnattiin kulku kohti kylämäkeä, saavuttiin koko mäkeä kiertävälle tielle. Jos siitä lähdettiin oikealle, päästiin Niemennippuun kuten tänäkin päivänä. Vasemmalle käännyttyäessä jatkettiin läpi nykyisen Uudentalon puutarhan, jossa nykyisinkin nähtävä kaivo oli sekä kylän että matkalaisten yhteiskäytössä.

Juha Pönkkä, joka entisöi ja laittaa Uudentalon rakennuksia uuteen loistoon, on hommannut vanhaa kylämäkeä esittävän kartan maanmittauslaitokselta. Rakennusluettelossa esiin tulevien henkilönimien perusteella kartta on piirretty vuoden 1770 tienoilla. Kun jatkamme kartalla kaivolta pienen matkan, oikealla on ”yksi vesilätäkkö kylässä”, nro 32, lammikko joka on nykyinen Paura. Sen rannalla nro 22 on maustepiha, varmaan kylän yhteinen mausteiden ja rohdoskasvien kasvatuspaikka. Jälleen pieni matka ja tulemme koko kylämaen pohjois-eteläsuunnassa ylittävälle tielle. Käännymme oikealle ja tulemme nykyisen Vanhantalon pihaan. Edessämme on vanhan sotilas Jacob Saulinin, s. 1721, torppa, kartassa nro 12. Käännymme vasemmalle, kuljemme vielä pienen matkan ja olemme näin kulkeneet kylämaen läpi historiallista Hämeen Härkätiestä myöten.

Kartalla tontti A on Nokan talon aitaus, jossa aloitettiin kestkikievarin pito vuoden 1740 paikkeilla. Kyseisen tontin kylkiäisenä on erillinen aitaus nro 1, joka on humalapiha. Humalaahan tarvittiin oluen valmistukseen, ja olutta tarvittiin melkoisia määriä.

Kartta on laadittu rekisteröimään kylän tonttien ulkopuolelle jäävien talousrakennusten sijainnin. Kun katsomme näiden ulkorakennusten määrää ja lisäämme siihen kunkin talon aitauksen eli tontin

sisään kuuluvat asuinrakennukset, eläinsuojat, aitat ja liiterit, on kaikkien rakennusten määrä ylittänyt 50. Hienosti suunniteltu tieverkko antaa kuvan, että kysymyksessä on milteipä pieni kaupunki. Ehkä tämänkin takia syntyi Itämaisen sodan aiheuttaman vilkkauden aikana sanonta ”Euran Turku ja maailman napa”.

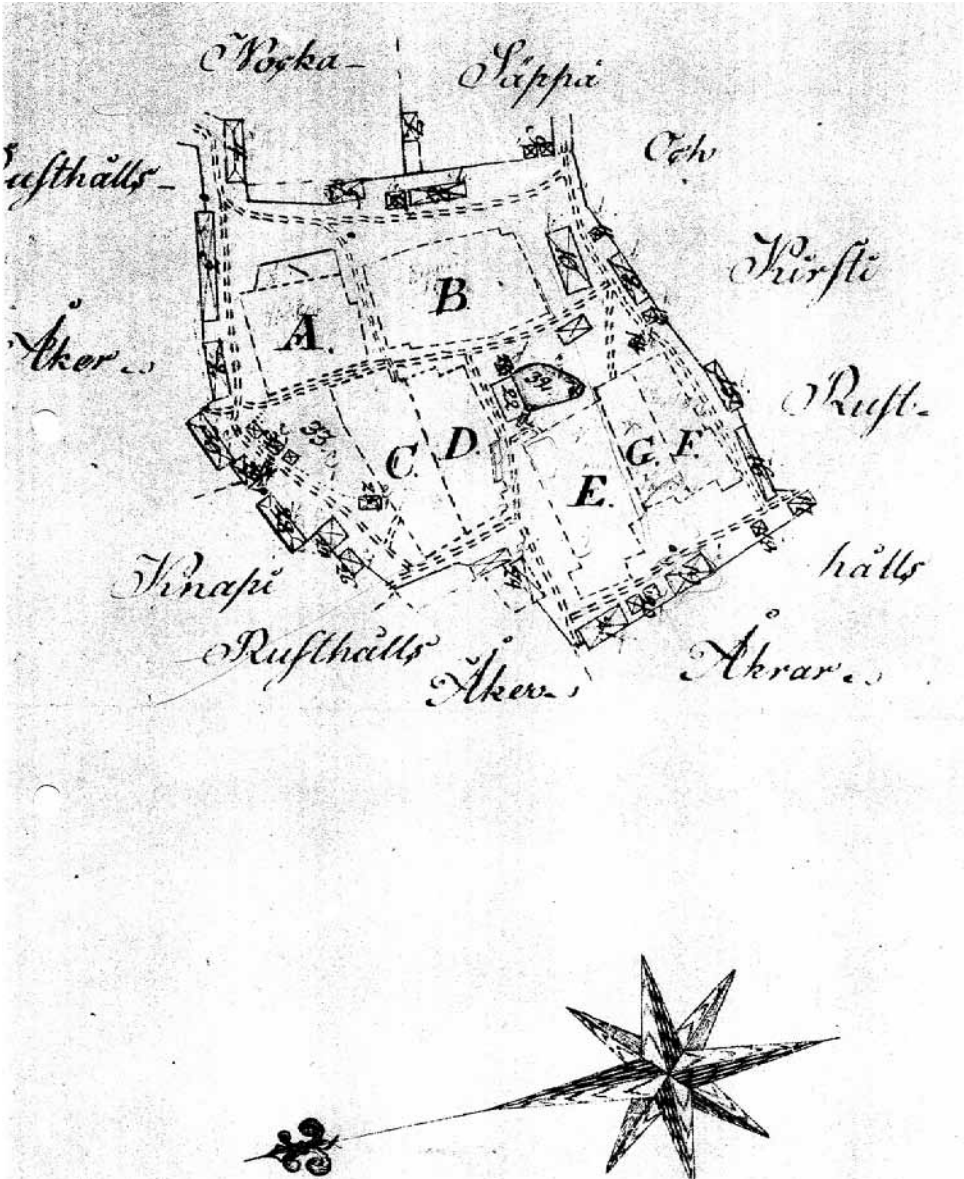
Tapahtumia ja ihmisiä Pikkukujan varrelta

Kun kylämäki jäi taakse, matka jatkui länteen tietä, jota nykyisin sanotaan Pikkukujaksi. Nimitys Pikkukuja on varmaan syntynyt sen jälkeen, kun Härkätielle tehtiin suuri oikaisu Papinkosken ylittävältä sillalta Hertmanin ahteeseen. Näin myös päättyi tai ainakin väheni vuosisatoja kestänyt matkalaisten kulku Euran kylämaen kautta. Vanhassa vuosiluvuttomassa kartassa on Hertmanin ahteesta alkava tien oikaisu merkitty päättymään Virolan tienhaaran tuntumaan. Vuosien 1845 ja 1891 kartoissa se on jo piirretty kokonaan.

Kun minä vuonna 1945 aloitin koulun, lyhin matka koululle Pärkin mäkeen oli tietysti Pikkukujaa pitkin. Näin se oli ollut koulutienä ennen minua ja on myös kylämaen nykyisille lapsille.

Oli ensimmäisiä aamuja, kun olin menossa kouluun. Heti Sepän navetan päädyssä tuli vastaan Tuomisen Henna (Rainingon Henna) mulikanjuottoämpärit käsissään. Henna oli Sepällä palveluksessa. ”Mitäs pikkukoululainen tietää?” hän tokaisi pieni hymynvirne kasvoillaan. Arvataks kuinka harmitti, enkä tosiaan tiedä, miksi tuo nimitys tuntui niin alentavalta. Välitunnilla yläkoulun pojat seisoivat aidan takana ja lauloivat kuorossa yksitoikkisella nuotilla: pikkukoululaiset, pikkukoululaiset...

Jatketaan matkaa, tulemme Sepän tappurimakasiinille. Paikalla on joskus ollut riihi. Siitä alkoi loivasti vasemmalle pieni tie suoraan kohti Kujanpään taloa ja jatkui aina Vanhantalon ja Nokan takaniityille saakka. Melkein samasta kohdasta on vanhassa kartassa merkitty tiemaa oikealle Paimionjoen rantaan. Melko varmasti myös Puntarinkoskessa on ollut kahluupaikka, josta on ollut lyhyt yhteys vanhaan Huovintiehen (Uskelasta Prunkkalan kirkolle), jonka kahluupaikka Paimionjoessa oli Killalankoskessa.

Euran kylän vanha kartta selityksineen 1770-luvulta. Eino Samsten.

Sepän tappurimakasiiniin eli puimahuoneeseen liittyy muistoja omasta lapsuudestani. Syksyisin, kun perunat oli nostettu, muutkin talot toivat perunajauhoiksi tarkoitettut perunansa sinne jauhettavaksi. Paikalle oli joskus kaivettu suuri maa-kuoppa, jossa oli niin hyvä vesi, että sitä voitiin käyttää perunajauhojen valmistuksessa. Perunajauhomylly oli varmaan pitäjän yhteinen ja sitä siirrettiin kylästä kylään. Vastaavasti oli vehkeitä pellavien käsittelyyn.

Eräänä aamuna olimme kovan ukonilman jälkeen menossa kouluun ja huomasimme salaman vierailleen puimalassa. Joku isommista pojista osasi tietää sen olleen pallosalama. Se oli ensin kulkenut sisällä tukirakenteissa ja jättänyt tummia juovia, ja sitten se oli poistunut päädyistä rikkoen alas mennessään seinälautoja. Maassa seinän vieressä oli pieni kuoppa. Isot pojat pelottelivat, että jos vähänkin kaivatte kuoppaa, salama hyp-pää sieltä päällenne. Muistimme kauan kiertää kuopan kaukaa.

Jatkamme ohi Sepän ja Kujanpään peltojen, lähestymme Suokalliota. Edellä mainitussa vanhas-sa kartassa kylän raivatut pellot loppuivat tähän ja alkoi ”Suoniitu”. Minun äitini (s. 1898) muisti tuon alueen olleen vielä suopohjaista metsikköä. Pentti Kujanpää kertoi, että hänen pappansa oli sanonut raivanneensa kyseisiä alueita pelloksi.

Suokallion peltoon liittyy yksi tarina. Sepän isäntä Hannes Seppä oli ensimmäisenä kylän isännistä ostanut ”autotraktorin”. Kyseessä oli Chevrolet-merkkisen auton moottoria ja runkoa hyväksi käyttäen rakennettu erinomainen vetäjä piikkipyörineen ja alennusvaihdelaattakoineen. Laite oli tietojeni mukaan rakennettu Paraisilla ehkä jonkun kyläsepän pajassa. Polttoainetan-kin kyljessä luki mainos, Pellervon konekauppa. Ehkä koneita oli valmistettu useita ja Pellervon konekauppa välitti niitä viljelijöille. Vai oliko oi-keasta rikkoutuneesta traktorista otettu petroli-tankki? Oli kuitenkin vuosi 1937, kun Hannes oli kyntämässä Suokallion peltoa. Lähellä Pikkuku-ja puoleista päistettä takapyörät kuopivat yhtä-kiä itsensä pehmeään maahan ja koko laite nousi pystyyn. Viereiseltä Pärkin mäeltä opettaja Vilho Mattila ja oppilaat huomasivat tapauksen koulun ikkunasta. Opettaja komensi poikia mukaansa, juostiin puuvajan kautta ottamaan halkoja, köyttä ja puukankia. Silloin operaatiossa olleet pojat, Tuure Sipilä, Toivo Reinikainen ja Kaino Yrjänen, muistavat tilanteen olleen hyvinkin uhkaava. Se-lälleen pyrkivät vetopeli ja aura kääntyivät toisiaan vasten kuin linkkuveitsi. Mattilan ohjeiden mu-kaan toimimalla saatiin ensin Hannes pelastettua pinteestä sekä sen jälkeen kankia ja halkoja käyt-täen nostettua traktori maan pinnalle. Kukaan ei loukkaantunut, eikä mitään rikkoutunut.

Vielä samana syksynä Hannes Seppä sai os-taa tilaamansa John Deere traktorin, joka sitten palveli vuosikymmeniä. Vanhan vetäjän Hannes myi myöhemmin Suurilan Kuukkalaan. Juhani Kuukkala muistaa tuon vetopelin hyvin. Heillä

sitä nimitettiin pässiksi. Kuukkalasta sen osti Vilho Anteroinen. Siihen vetäjän jäljet päätyvät, kukaan ei tunnu tietävän, onko kone vielä olemassa vai joutunut romauton mukaan. Jos joku siitä tietää, toivon hänen ottavan yhteyttä.

Ohitetaan Suokallio ja koulu, saavutaan Moisio pientilalle. Miten Moisio syntyi? Kustaa Antinpoika Tie-Knaapi avioitui v. 1863 Juvan torpparin tyttären Maria Sofia Juhontytär Noholan kanssa. Heidän poikansa Juho Albert, s. 1863, otti sukunimekseen Virtanen. Hänestä tuli Euran Simolan vuokraaja vuosiksi 1891 – 1910. Hän nai 1891 samassa talossa asuneen Emilia Bernhardina Lindströmin, s. 1856 Turussa suutarimestarin tyttärenä. Juho Virtaselle ja Emilialle syntyi Simolassa asuttaessa kolme lasta. Vuonna 1910 perhe sai oman paikan hoidettavakseen, ja näin syntyi Moisio pientila. Perheen vanhin poika Albert (Atte) Reinhold Virtanen, s. 1892, avioitui 1940 Hellin Maria Lehtisen kanssa. Hellinin isän Kaarle Lehtosen (Henriksson) jotkut vanhat vielä muistavat, hän näet hoiti Tarvasjoen puhelinkeskusta vuodesta 1928 vuoteen 1936.

Moisio Selma

Varmaan persoonallisin ja tunnetuin Pikkukujan varrella asunut henkilö oli Selma Augusta Tamminen, s. 1879 Juvan kartanossa, omaa sukua Henriksson. Selman isä August oli Juvan kartanon tallirenki. Hän teki pitkän päivätyön luotettavana miehenä, jonka taito huoltaa ja hoitaa eläimiä ja laajalti tunnettu. Selman äitiä taas pidettiin tietäjänä ja taitajana, sanottiin hänellä olleen taito jopa noitua. Varmaan jo vanhemmiltaan Selma oppi tietoa eläinten taudeista ja lääkittämisestä.

Edelliseltä vuosisadalta asti oli Tarvasjoella eläinten tauteja parantanut Juho Virtanen eli Moisio, kuten häntä talon mukaan nimitettiin. Häntä pidettiin taitavana kansanparantajana. Kun hänen vaimonsa sairastui vaikeasti, hän otti talouteensa auttamaan Selma Tammisen. Selma oli avioitunut 1907 kivityöntekijä Kaarle Nestori Tammisen kanssa ja muuttanut Loimaan Metsämaalle. Pian muuton jälkeen mies oli lähtenyt Amerikkaan, eikä koskaan palannut. Tamminen julistettiin kuolleeaksi 1971.

Tultuaan Moisioon Selma oppi nopeasti parannustaitoja isännältään ja seurasi häntä ympäri maakuntaa auttaen näin vanhenevaa Moisiota. Selma voitti nopeasti ihmisten luottamuksen ja hänen taitojaan alettiin pitää yhtä hyvinä kuin Moisioinkin. Usein he iltapöydällä keskustelivat eri lääkkeiden ja hoitotapojen vaikutuksista. Näin kaksi taitajaa opetti toisiaan.

Kun Juho Moisio äkkiä sairastui 1926 jodimyrkytykseen ja kuoli, Selma jatkoi yksin parantajan ammattia. Noina aikoina ei monellakaan ollut kerta kaikkiaan varaa käyttää eläinlääkäreiä. Selma tunnettiin pienistä palkkioistaan, taisipa joskus riittää hyvä ateria tai lämpimäisleipä. Hoidoissa Selma oli tarkka, saattoi viipyä talossa useitakin vuorokausia. Jos tarve vaati, hän jopa nukkui yönsä sairaan eläimen kanssa. Keskellä yötäkin Selma voitiin noutaa kotoaan, eikä yli-

työkorvauksista edes puhuttu.

Useimmiten Selma kulki hevoskyydillä, joka vaati talviaikana vankan vaatetuksen. Myöhemmin hän oli tuttu näky vartomassa linja-autoa. Puhelinta ei Moisiossa ollut, niinpä häntä yritettiin tavoittaa soittamalla Euran koululle, Lentoselle, Maunulaan, Sipilään tai Simolaan. Jostakin aina vastattiin ja toimitettiin tieto Moisioon. Usein Selman veli Kaarle Lehtinen, joka hoti ”sentraalia”, tiesi kertoa mistä päin Selman voisi tavoittaa. Sipilän Tuurekin muistaa vastanneensa pikkupoikana puhelimeen, kun soittaja pyysi viemään sanaa Selmalle. – Lähdin siitä paikasta juosten, tavoitin Selman ja kerroin, että Marttilasta soitettiin ”et tarttis kiiruust mennä”. Selma, joka oli ronski kielenkäytössään, kysyi ”mihin perkeleeseen mun piräis menemää, eiks ne mittään nimee sanonu?” Tähän Tuure jo pikkuisen peloissaan, että ”kyl ne puhus lehmäst, et se on tullu uures-tans kipjäksi”. ”Kyl mää sit arvaan kene lehmä se o, mää kävin siäl juur pari viikkoo takaperi.” Selma alkoi laittaa rohdopussiaan valmiiksi ja hetken päästä hän seisoi maantien varressa linjuria odottamassa.

Hoidettava eläin oli ainutlaatuinen yksilö, josta Selma puhui hän-persoonana.

Saadessaan käsiinsä lääkärin reseptejä hän tutki ne tarkoin ja otti hyväksi havaitsemansa lääkkeet käyttöön. Useimmiten hän käytti Turussa Puutorin apteekkia, jonka apteekkari Julius Andersson auliisti toimitti lääkkeitä Selmalle. Soittaessaan tilausta Selma muisti aina kysyä: ”Onko professori puhelimessa?” Tällä hän tarkoitti provisoria. Sodan jälkeen reseptilääkkeiden saantia tiukennettiin, jolloin Selman oli käytettävää entistä enemmän suhteita. Uusien antibioottien tultua utaretulehduksen lääkitykseen, ei Selma enää pystynyt kilpailemaan lääkärien kanssa. Suonensisäiset lääkitykset olivat myös hänelle vieraita. Selman lääkkeistä ja hoitotavoista muistetaan vielä jotain. Hän käytti paljon voiteita, linjamenttejä ja hauteita. Sisäiset lääkkeet olivat useimmiten alkoholipohjaisia, ja särkylääkkeitä käytettiin paljon. Täyttymiseen käytettiin naurisöljyä, poikimahalvaus estettiin pumppaamalla ilmaa utareisiin, ja lämpimät hauteet sekä linjamentit paransivat utaretulehduksen.

Sodan jälkeen eläinlääkäreitä tuli maakuntaan enemmän, ja niihin myös useimmin turvauduttiin. Selman työ väheni ja 70 ikävuottakin alkoi painaa. Vielä 1950-luvun alussa oli karjanomistajia, jotka luottivat Selmaan enemmän kuin eläinlääkäriin. Sanoipa eräskin isäntä lääkärille: ”Et sinä osaa vielä edes kirota niin kuin Selma, muusta taidosta puhumattakaan.”

Selman maallinen vaellus päättyi 28.3.1952. Hän oli eittämättä seudun tärkeimpiä henkilöitä, mutta häntä ei nähty pidoissa ja juhlissa. Hän suoritti kutsumustyötään palkkaa pyytämättä likaisissa, kosteissa ja vetoisissa eläinsuojissa. Hänen mukanaan menivät maan rakoon viimeiset kansanparantajan tiedot ja taidot.

Pikkukujan mökkiläisiä

Moisiosta vielä pieni matka, ja olemme ku-

Kuinka monet meistä Härkätien lapsista onkaan tuuditettu tutulla unilaululla:

Tuu tuu tupakkarulla
mistäs tiesit tänne tulla?
Tulin pitkin Turun tietä,
hämäläisten härkätietä.

Mistäs tunsit meidän portin?
Siitä tunsin uuden portin:
haka alla, pyörä päällä,
karhun talja portin päällä.

Uni kysyi uumin päältä,
unen poika porstuasta:
Onko lasta kätkyeessä,
pientä peitteiden sisässä?

Tuoppa unta tuokkosessa,
kanna vaski vakkasessa,
sillä silmät sivele,
näkymiset näppäele.

Nuku nuku nurmilintu,
väsy väsy västäräkki,
nuku kun minä nukutan,
väsy kun minä väsyttän.

jan toisessa päässä. Vasemmalla puolella olevat maat olivat aikoinaan Nokan tilan maita. Melkein vastapäätä nykyistä Tarvashovia oli mäkitupa-laisen mökki, Juho Ludvig Hertmanin, s. 1862, asuinpaikka. Hänestä Härkätien uuden pätkän iso ahde sai nimensä, ja edelleen se on Hertmanin ahde. Kun kyseiset maat siirtyivät Nokan torpparin Kujanpään omistukseen ja Juho Hertman oli kuollut jo 1921, huonokuntoinen mökki purettiin pois. Vähän myöhemmin Pentti Kujanpään tadille Anna Kujanpäälle erotettiin ahteen sivusta oma tontti (Mannila), ja siihen rakennettiin mökki. Annaa ruvettiin sanomaan Mannin Annaksi, ja hänen mökkinsä seisoo tien poskessa vieläkin.

Kujan oikealla puolella maat kuuluivat Sepän tilaan. Mosion jälkeen ensimmäisenä oikealla oli pieni Pirttilän mökki, jonka alkuperää en ole saanut selvitettyä. Toivottavasti saan myöhemmin. Aivan sen vieressä oli Sepän tilan Rantalan torppa, johon kuului pieni peltotilkku sekä Sepän niityllä Yrjäntylän rajalla metsäpalsta. Tämän torpan viimeiset asukkaat olivat torpan tytär Sylvi Numminen, s. 1921, ja hänen miehensä Kaarlo Leppänen, s. 1920. He muuttivat 1940-luvun lopulla Liedon Ilmarisiin.

SÄHKÖÄ, SÄHKÖÄ

Tänä vuonna on kulunut 130 vuotta siitä, josta lasketaan sähkövalon aikakauden alkaneen Suomessa. Silloin, maaliskuun 15. päivänä vuonna 1882, ensimmäiset hehkulamput syttyivät Tampereella Finlaysonin tehtaalla. Tuo suomalaisen sähkön syntytetki oli varsin varhainen, sillä oli kulunut vasta kaksi vuotta siitä, kun ensimmäiset hehkolamput olivat syttyneet Amerikassa.

Sähkön tuottamisen ja käytön kehitys meni eteenpäin kuitenkin alussa hitaasti varsinkin Varsinais-Suomessa. Helsinkiin ja Uudellemaalle syntyi voimalaitoksia 1800-luvun lopulla ja Oulun kaupunkiinkin jo 1886. Turun seudulla eräät teollisuusyritykset perustivat voimalaitoksen omaan tarpeeseen, mutta kaupunki perusti itselleen pienen oman laitoksen vasta vuonna1898. Tätä korvaamaan uuden ja toimintakykyisen sähkölaitoksen Turku hankki vuonna1908. Se mahdollisti Turkuun mm. sähköraitiotieliikenteen. Katuvalot muuttuivat siellä kaasupalosta sähköiseksi noin kymmenen vuotta myöhemmin, kun Tarvasjoelakin jo paloivat useat yksittäiset sähköiset ulkovalot.

Sähkölaitoksen perustaminen Turkuun sai maa-seudunkin kiinnostumaan sähköstä, kun nähtiin sähkön voima raitiotiellä ja varsinkin kun teollisuus nyt siirtyi höyrykoneista sähkömoottoreihin. Maalla ensimmäisten pian yleistyneiden puimakoneiden voimakoneeksi olivat ensin myös tulleet höyrykoneet. Ne koettiin paitsi raskaiksi siirtää, myös vaarallisiksi kouluttamattomille käyttäjille. Ensimmäisen sähkömoottorin kerrotaan tulleen Varsinais-Suomen maaseudulle Turun lähelle juuri vuonna 1908.

Sähkö Tarvasjoelle

Tarkkaan ei muisteta koska Tarvasjoella sähköä ensikerran valmistettiin, mutta tiedetään, että jo 1900-luvun alussa asennettiin Juvan kartanon vesimyllyyn sähköturbiini. Sen generaattori antoi sähkövoiman myllylle ja sen vieressä olevalle sahalle sekä valon Juvan kartanoon ja kahdelle sähkölinjan varressa olevalle torpalle. Kosken partaalla oleva meijeri vuokrasi osuuden koskeen ja hankki oman turbiinin vuonna 1906. Ympäristökin kiinnostui Juvalla tuotetusta sähköstä, mutta niiden teho ei riittänyt kuin omiin tarpeisiin.

Tultaessa 1910-luvulle Sauvossa ja Karunassa lähinnä muutamat kartanonomistajat ryhtyivät puuhaamaan sähköyhtiötä. He perustivat 13.3.1912 (eli kun oli kulunut 30 vuotta ensimmäisten sähkövalojen syttymistä Suomessa) yhtiön nimeltä Karunan- Sauvon Sähkö Oy. alueelliseksi sähköntuotantoyhtiöksi. Tämä 100 vuotta sitten alkanut yritys oli ensimmäinen maaseudun sähköyhtiö Suomessa. Kaksi vuotta myöhemmin se muutti nimeksi Lounais-Suomen Sähkö Oy. Yhtiö alkoi tuottaa sähköä halkoja käyttävän höyryturbiinin avulla Karunan Rantolassa vielä samana vuonna.

Hävinneen Rantalan torpan kohdalta kulkee Juvan kylän raja yli Paimionjoen. Raja saavuttaa Pikkukujan ja seuraa sitä sekä siitä lukien Hämeen Härkätietä aivan nykyisen kymppitien tuntumaan asti.

Tarinaa mahtuu vielä yksi pieni torppa aivan kujan loppumetreillä. Juvan kylän puolelle, oikeastaan tiealueelle ei kenenkään maalle, rakensi Aili Nummisen isoisä, kirvesmies Fredrik Virtanen tuvan ja porstuan käsittävän mökin Palmrothin mammalle. Mamman kuoltua mökki siirtyi Yrjö ja Suoma Rannan omistukseen. Yrjö lisäsi mökkiin kamarin, ja lopulta pihapiirissä oli pieni ulkorakennuskin.

Näin olemme matkanneet yli tuhat vuotta Ruotsin Birkasta Euran kylämäelle ja Pikkukujan päähän. Pikkukujan entisistä mökeistä ei ole jäljellä ainuttakaan, paitsi Mannin Annan autio tupa. Moision tilan alkuperäistä rakennusta asustaa Jussi Rostamo, ja kujan loppupään ympärille on rakennettu omakotitalojen uusi sukupolvi.

Eino Johannes Samsten muisteli, apuna olivat Tuure Sipilä, Toivo Reinikainen, Aili Numminen ja Kalervo Mäkinen.

Kohta kävi selväksi, kun ryhdyttiin rakentamaan linjoja ja muuntamoja omiin ja lähipitäjiin, ettei voimalaitos riitä alkuunkaan tyydyttämään kasvavaa sähkön tarvetta. Siksi jo huhtikuussa 1913 yhtiö anoi keisarilliselta senaatilta vuokralupaa voimalaitoksen rakentamista varten valtion omistaman Juvan sotilasvirkatalon Juvankoskeen. Lupa saatiin vuoden kuluttua, mutta alkanut maailmansota ja yhtiön tiukka rahatilanne viivästyttivät rakentamisen alkamisen syksyyn 1915. Vuoden kuluttua syyskuussa 1916 sähkölaitos voitiin ottaa käyttöön.

Voimalaitoksen padon rakentamisen takia oli hajotettava altaassa veden alle jäävät mylly ja saha sekä meijeri. Tarvasjoen meijeri oli siksi joutunut rakentamaan uuden meijerin Härkätien varteen ja sai haittakorvauksena 50 vuoden ilmaisen sähkön yhtiöltä. Se muuttui samalla Suomen ensimmäiseksi täysin sähköistetyksi meijeriksi. Ilmainen sähkö riittikin juuri meijerin koko tulevaksi toiminnassa oloajaksi.

Juvan voimalaitoksen valmistumisella oli erittäin suuri vaikutus maakunnan sähköistämiseen. Jo valmiiksi rakennettujen johtolinjojen avulla voitiin sähköä toimittaa kahdeksaan pitäjään: Karunaan, Sauvoon, Paimioon, Marttilaan, Lietoon, Karinai-siin, Piikkiöön ja tietysti Tarvasjoelle. Nyt voitiin maakunnan sähköistystä ripeästi jatkaa ja sähkön tarve kasvoi nopeasti. Vuonna 1919 yhtiö pystyi antamaan sähköä Koskelle, Somerolle, Pöytyälle ja seuraavina vuosina jo Loimaalle, Oripäähän ja Yläneelle asti. Juvalle oli hankittava kolmas kone vuonna 1918. Vuonna 1920 rakennettiin Juntolan voimalaitos sekä Askala 1936.

Turkukin tarvitsi sähköä Juvalta

Juntolan voimalaitoksen padon rakentamisen juuri alettua sattui 12.05.1920 Turun sähkölaitok-sella voimakas höyrykattilan räjähdys, joka tuhosi koko laitoksen ja pysäytti sen toiminnan. Työntekijöistä kahdeksan sai surmansa ja kahdeksan loukkaantui. Onnettomuuden seurauksena koko kaupunki jäi ilman sähköä. Raitiovaunut pysähtyivät, kodit pimenivät, tehtaiden koneet eivät toimineet, sanomalehtiä ei voinut painaa, puhelimet mykistytivät ja sairaala jäi ilman sähköä. Mitään valtakunnan verkkoa ei vielä ollut, sillä Imatran voimalinjakin rakennettiin vasta 1927–1928.

Turku oli nyt ilman sähköä vuorokauden. Räjäh-dystä seuraavana päivänä apua saatiin ensisijaiseen sähkön tarpeeseen, kun virtaa ryhdyttiin syöttämään Juvankosken voima-asemalta Tarvasjoelta. Virtaa oli kuitenkin rajoitetusti annettavissa, mutta puhelinlaitos, sairaala ja sanomalehtien kirjapainot saatiin toimimaan. Kesäaikana Lounais-Suomen Sähkön oma sähkönkulutus oli alimmillaan. Turku sai sähkölaitoksen osittain korjattua runsaan kahden kuukauden kuluttua, mutta vasta seuraavana vuonna se pääsi täyteen toimintaan ja sähkön säännöstelystä voitiin luopua.

KESÄINEN TERVEHDYS

RAKKAAT SEURAKUNTALAISET

Taitaa tämä vuodenaika olla parasta täällä pohjoisessa. Ihanan valoisat aamut ja valoisat illat; luonnossa kaikki on niin herkkää, elämä monella tavalla aluillaan. Kuin olisin itsekin pirteämpi ja jaksaisin paremmin.

Keväällä vietimme seurakunnassa monta unohtumatonta juhlaa ja tapahtumaa. Jo heti joulun jälkeen käytiin läpi perinteinen kinkeri- kierros. Yksitoista kertaa kokoonnuimme tämän vuoden kinkeri-aiheen - Pyhä maa, eritoten Gen- nessaretin järvi – tiimoilta yhteen. Kinkeritalot avasivat kotiensa ovet ja ottivat vieraat avosylin vastaan. Kaikkiaan 236 ihmistä kävi Tarvasjoel- la tänä vuonna kinkereillä. Kinkeri-kierrakseen liittyy kiinteästi Yhteisvastuukeräys, joka tänä vuonna keräsi varoja velkakuiluun pudonneil- le. Kinkereillä kerättiin kolehti ja valittiin ky- län listakerääjät ko. keräykselle. Listakeräys on varsin kattava ja luulen, että lähes jokaisen tarvasjokelaisen talon ulko-oven takana on ky- seisissä merkeissä käyty kolkuttelemassa. Kiitos vielä kaikille, jotka mahdollistivat kinkeri- ja keräyksen.

Suurilalaiset järjestivät perinteiseen tapaan kirkkopyhän. Kylän aktiivit olivat loihittineet oman Suurilamessun; virsien sijaan laulettiin kyläkuoron johdolla mm. Kari-Tapion Myrskyn jälkeen-biisi. Olisi kiva kuulla palautetta...

Rippikoululaiset toteuttivat kevään aikana kaksikin jumalanpalvelusta. Tämän vuoden rip- pikouluryhmä on poikkeuksellisen aktiivinen ja innostunut. On ollut ilo kulkea heidän kanssaan yhteistä matkaa. Tätä kirjoittaessani kesän ripari Vihdin Enä-Sepässä antaa vielä odotuttua itse- ään, mutta lehden tultua painosta, on ripari jo takanapäin. Yö kirkossa-ripari oli jälleen hyvin mieliinpainuva. On mukavan jännittävää nuk- kua kirkossa, mutta toisaalta hyvin turvallista – Taivaan Isän kasvojen edessä! Nuoret valmis- telivat sunnuntain messua koko lauantaipäivän. Aamulla pari poikaa kiipesi Riitta-suntion kans- sa kellotorniin soittamaan kirkonkelloja ja toiset laitoivat kirkkosalia valmiiksi. Osa oli seu- rakuntatalolla valmistelemassa kirkkokaffeita. Kaikki onnistui hienosti! Vanhempia vain olisi saanut olla mukana enemmän. Turun tuomioka- pitulin julkaisema arkkhiippakunnan lehtikin kiinnostui Yö kirkossa-riparistamme niin, että toimittaja saapui tekemään siitä juttua. Jutussa käsiteltiin myös sitä, että meidän seurakuntam- me kuuluu 3-vuotiseen jumalanpalveluselämän kehittämishankkeeseen. Kehittämishankkeesta

on erillinen Minna-kanttorin kirjoittama juttu tässä lehdessä.

Palmusunnuntaina vauvat kirmasivat kirk- koon perheidensä kera suurella joukolla. Voiko ihanampaa näkyä olla kuin, että kirkkosali on täynnä pikkuisia, jotka omalla iloisella tavallaan ylistävät Luojaansa, meidän kaikkien Taivaallis- ta Isää. Oikeat pääsiäispuput olivat myös tulleet kirkkoon. Monena sunnuntaina pidimme myös saarnan aikana sakastipyhäkoulua ja muuta- mia lapsia sinne myös kokoontui. Itsekin kohta 4-vuotiaan vauhdikkaan pojanvesselin äitinä pidän sakastipyhäkoulua tärkeänä. Soisin yhä useamman perheen löytävän tien kirkkoon sil- loin, kun sakastipyhäkoulu kokoontuu. Yhtenä sunnuntaina pieni poikani oli isän kanssa kir- kossa ja minä siellä pappina. Jossain vaiheessa virren aikana lapsi tuli lukupulpetille luokseni ja kuiskasi: ”Äiti, mä oon nyt pappi, mee sä tonne penkkiin istumaan.” Saimme kuitenkin neuvoteltua, että minä jatkan ja hän menee ta- kaisin isin luokse.

Toukokuussa vietettiin poikkeuksellisia juh- lia, Liedonperän – tai tuttavallisemmin Liaron- perän – lähetyspiiri täytti jo peräti 90 vuotta. Messun jälkeen juotiin piirin tarjoamat kirkko- kaffeet ja muisteltiin mitä kaikkea aikaisempina vuosikymmeninä oikein oli tapahtunut. Piirin nimikin oli muuttunut useaan otteeseen neu- loma-, pakana- ja ompeluseuroista nykyiseen lähetyspiiriin. Pula-aikana piti kokoontumisiin tuoda omat sokerit mukana. Aikaisempina vuo- sikymmeninä kokoontumispaikkoja – siis koteja – oli kolmisenkymmentä. Nykyään kokoontu- mispaikkoja on vajaa kymmenen ja aktiivisin osallistujajoukko on noin parikymmentä hen- keä. Oma kokemukseni on, että piiriin otetaan ilolla vastaan uusia osallistujia ja uusia kokoon- tumispaikkoja. On hyvä olla koolla Jumalan Sanan merkeissä ja kolehdilla avustaa Eritreassa kuurojen koulua käyvää Abraham-poikaa.

Näin kevät kääntyy pikkuhiljaa kesäksi sekä almanakan sivuja käännellessä että suvivirren sanoja tapaillessa: ”Jo joutui armas aika ja suvi suloinen.” Haluankin toivottaa kaikille armasta aikaa, kun saamme suloista suvea viettää. Myös kesällä kirkon ovet ovat avoinna sunnuntaisin (ja arkisinkin) juuri Sinua varten. Tule Herran huoneeseen levähtämään hetkeksi ja nauttimaan siitä elämän Evästä, jota juuri nyt tarvitset.

Jatkuvaa Jumalan siunausta toivottaen:
Outi-pappi

Rippikoululainen Santeri avustaa suntiota. Kuva Pirjo Silveri.

TIELLÄ

Kuinka kehittää oman seurakunnan jumalan- palveluselämää? Kuinka sitä kehitetään muu- alla?

Tiellä – Pää väg -hankkeeseen osallistuu 42 seurakuntaa, jotka kehittävät jumalanpalvelu- selämäänsä yhteistyössä toisten hankeseurakun- tien ja kirkkohallituksen kanssa. Hanke toteute- taan vuosina 2011–2013. Tässä hankkeessa on myös Tarvasjoen seurakunta mukana.

Kukin seurakunta päättää oman kehitystyönsä sisällön ja painopisteet. Näin on toimittu täällä Tarvasjoella:

Yhdessä tekeminen

Eri ikäisten ja eri tahojen kanssa on jo vuosi- kausia tehty erilaisia teemajumalanpalveluksia. Tätä halutaan jatkaa ja kehittää. Erilaisia pal- velutehtäviä ovat toteuttaneet rippikoululaiset, isokset, erilaiset yhdistykset, lähetyspiiriläiset, suurilalaiset, luottamushenkilöt, ehtoollisleivän leipojat, musiikin taitajat ja monet muut. Jos haluat olla auttamassa yhteisessä messussa, ota yhteyttä. Kolehdinkanto, esirukouksen lukemi- nen, kirkon ovella tervehtiminen voi olla sinun tehtäväsi.

Inhimillinen lämpö ja läheisyys

Viime talvena kokeilimme jumalanpalveluk- sia srk-talolla. Toteutuuko inhimillinen lämpö ja läheisyys paremmin, kun istumme lähekkäin? Asiaa kyseltiin myös kirkkokahveilla. Yleinen ajatus oli, että kyllä tavoite toteutui paremmin. Yhtä mieltä oltiin myös, että kyllä kirkko on aina kirkko – pyhyys koetaan siellä vahvemmin. Mutta toisinaan, ehkä sanajumalanpalveluksena talvikaudella, voidaan kokeilua jatkaa. Meillä on myös lupa kokeilla erilaisia alkamisaikoja. Nyt on yleensä käytössä klo 10 tai klo 18. Ehkä tulevaisuudessa kokeilemme erilaisia alkamis-

aikoja vielä monipuolisemmin.

Pyhitä lepopäivä

Vuosi sitten kinkereillä keskusteltiin kolman- nesta käskystä ja pyhäpäivän pyhittämisestä. Keskustelukierron oli antoisa. Miksi tulee läh- dettyä kirkkoon tai miksi ei? Tarvasjoen kävi- jämäärät sunnuntain jumalanpalveluksissa ovat pieneksi seurakunnaksi ilon aihe. Tänä vuonna olemme todenneet, että kirkossa käyminen elää murroskautta. Vanhempi polvi vanhenee, mistä uutta väkeä tilalle? Teemapyhät keräävät väkeä, entä ”tavallinen” jumalanpalvelus? Kinkeri-kierr- roksella tuli todistetuksi, että aina kun on tullut lähdettyä kirkkoon, sieltä on saanut matkaevästä elämään eteenpäin.

Jumalan perheväen juhla

Haaveena meillä on, että jumalanpalvelus kokoa vauvasta vaariin väkeä kirkonmäelle. Näitä hetkiä on tänäkin talvena koettu. Sakas- tipyhäkoulua on käynnistelty. Lapsat lähtevät saarnan ajaksi sakastiin omaan pyhäkouluhet- keen ja tulevat takaisin ehtoolliselle. Oma hetki katkaisee lapsen penkissä istumisen ja tarjoaa lapsen tasolla Jumalan sanaa elämän evääksi. Syksyllä on tarkoitus tätäkin jatkaa. Olisitko halukas pyhäkoulunopettajaksi?

Summa summarum

Toiveemme on, että jumalanpalveluksesta voisi tulla jokaiseen sunnuntaihin kuuluva osa ihmisen elämää. Ihminen tarvitsee hengen ra- vintoa, hiljentymistä ja yhteisöllisyyttä. Tämä työ jatkuu. Tule tutustumaan! Etsi oma paikkasi kirkon penkissä!

Tarvasjoen työryhmän puolesta
Minna Mäkinen

TARVASJOEN SEURAKUNNAN KESÄKAHVILAT KESKIVIIKKOISIN KELLO 18

13.6. Koko perheen polkupyöräretki, kasvatustyön toimikunta
Juhannusaaton juhla 22.6. klo 18 Tarun majalla perinteisin menoin. Kimppakyytimahdollisuus seurakuntatalon pihalta klo 17.45; diakoniatyön johtokunta
27.6. Kirkonkellot kertovat monta tarinaa Leena Tammisen toimesta kirkonmäellä. Mukana myös vieraita Ameriikasta. Kaffeet keittää lähetystyön toimikunta
4.7. Kesäkahvila vaskimusiikin merkeissä Elsanpuistossa HVK:ssa, musiikkityön toi- mikunta
11.7. Perinteinen lauluilta Liedonperän Sipilässä; lähetystyön toimikunta
18.7. Koko päivän retki Somerolle. Retkiohjelma varmistuu myöhemmin, lisätietoja Ensi Kultta, p.044 4848147. Ilmoittautumiset kirkkoherranvirastoon tai Ensille; yhteis- kuntavastuun toimikunta
25.7. Perinteiset Tarvasjoen tikkamestaruuskisat, kasvatustyön toimikunta
1.8. Kesäillan hartaus kirkonmäellä (sateella kirkossa), vieraita ystäväseurakunta Novasta; lauletaan Siionin kannelta. Mukana Jouko Kyyrö ja Outi-pappi. Sley- pai- kallisosasto keittää kaffeet
8.8. Kansanlaulukirkko Elsanpuistossa HVK:ssa, Outi-pappi ja musiikkityön toimikunta
15.8. Tervetuloilaisuus pitäjän uusille asukkaille; yhteiskuntavastuun toimikunta
22.8. Makkaranpaistoa ja mukavaa yhdessäoloa vanhustentalojen grillikatoksessa; diakoniatyön johtokunta

Nuorten lauluryhmä jumalanpalveluksessa. Kuva Pirjo Silveri.

PUHEENVUORO LUOMAKUNNAN PUOLESTA

Kristinuskossa on ollut pitkään kovin ihmiskeskeinen näkökulma suhteessa luontoon. Luonnolle ei ole annettu itseisarvoa, vaan sen merkitys on muodostunut siitä, miten paljon ihminen on sitä pystynyt hyödyntämään omia tarpeitaan ajatellen. Ajatusta on perusteltu sillä, että luomiskertomuksessa ihmiselle on annettu tehtävä hallita ja vallita kaikkea, joka maan päällä elää ja liikkuu. Ihminen asetettiin kuitenkin myös viljelemään ja varjelemaan luomakuntaa. Hän on myös itse osa luomakuntaa. Taloudellisen kasvun ja kulutusyhteiskunnan imuun joutuu meistä jokainen helposti ja huomaamatta. Luomakuntamme hyvinvointi jää toisarvoiseen asemaan.

Kirkko 2015 strategiassa yhtenä tavoitteena on vastuullisuus ja kohtuullisuus. Maapallomme ei enää kestä kohtuuttomuuttamme. Elämäntapamme on muututtava. Kirkon tehtävä on tukea ajatusta kaikin tavoin ja näyttää seurakuntalaisille valinnoillaan ja kannanotoillaan esimerkkiä siitä, miten luontoamme voidaan suojella ja säästää. Sen varjeleminen sekä vastuun kantaminen tekemisistämme on osa hengellistä tehtäväämme, onhan luonto Jumalan luomaa. Tuntuu kovin itsekeskeiseltä ja yksioikoiselta ajatella pelkästään ihmisen oikeutta pelastumiseen. Myös luomakuntamme ansaitsee mahdollisuuden pelastua. Kirkon strategisissa suuntaviivoissa korostetaan, että kirkko tukee sellaista kehitystä, joka edistää elämäntapamme sopeuttamista rajoihin, jota luomakunta edellyttää. Tämä vaatii mukavuudenhalumme voittamista ja itsekeskeisistä ajatuksista luopumista.

Ympäristö-sanalla viitataan usein ihmistä ympäröivään luontoon. Ihmistä on kuitenkin vaikea erottaa ympäristöstään, sillä hän on siihen monin eri tavoin sidoksissa. Koska ihminen aiheuttaa luonnolle ja näin ollen myös itselleen ongelmia, hän tarvitsee ympäristökasvatusta,

toisin sanoen tukea ja apua siihen, miten tulisi elää ja toimia luontoa kunnioittaen ja säästäen. Lapset ja nuoret saavat päiväkodeissa ja kouluissa ympäristökasvatusta. Kristinusko toimii myös (tässäkin) asiassa valtavana voimanlähteenä. Rakkaus luontoon, pyhän kohtaaminen luonnon kauneudessa ja hiljaisuudessa sekä yhteenkuuluvuuden tunne kaiken luodun kanssa, kertoo siitä, että koemme vahvasti olevamme osa luomakuntaa, emme pelkästään sen hallitsijoita.

Kirkon ympäristödiplomi on kirkkohallituksen kriteeristö seurakunnille, jonka avulla niiden on mahdollista suunnitella toimintaansa mahdollisimman ympäristöystävälliseksi.

Ympäristödiplomin teologia perustuu ajatuksen, että kristityllä on toiminnalleen erityinen motivaationsa ja voimanlähteensä, joka nousee uskosta kolmiyhteiseen Jumalaan. Kirjasessa mainitaankin hauskaasti: ”Ihminen ei elä yhden-tekevässä ”sattumakunnassa”, vaan Jumalan luomakunnassa.” Toivottavasti mahdollisimman moni seurakunta lähtee tutkiskelemaan omaa ympäristökäyttäytymistään, antaen näin jäsenilleen esimerkin ympäristövastuullisuuden tärkeydestä. Tarvasjoen seurakunnassa ollaan ottamassa tässä asiassa ensimmäisiä askeleita.

Kaarina Vähätalo

Kaikkivaltias Jumala, taivaan ja maan Herra. Me tuomme sinulle nöyrän kiitoksen siitä, että kannat rakkaudessaasi huolta koko luomakunnasta. Opeta meitä käyttämään maan ja meren antimia niin, ettemme itsekkyydessämme tuhoa elämää, vaan varjeleimme elämisen mahdollisuudet myös seuraaville sukupolville. Kuule meitä Poikasi Jeesuksen Kristuksen, meidän Herramme tähden.

PIISPANTARKASTUS

Tarvasjoelle saadaan arvovieraita marras-kuussa, kun piispa Kaarlo Kalliala seurueineen saapuu suorittamaan piispantarkastusta. Ennen varsinaista tarkastusta käyvät tuomiokapitulin edustajat tutustumassa seurakuntaamme, myös työntekijät ja kirkkoneuvosto antavat tuomiokapituliin monenlaisia raportteja ja kertovat näin oman seurakuntamme toiminnasta ja hallinnosta. Perjantaina 16.11. piispa tutustuu valittuihin kohteisiin ja sunnuntaina 18.11. kuulemme jumalanpalveluksen jälkeen tarkastuksen tulokset. Tarkastuspäivien ohjelma on vielä suunnittelun alla, kesällä Outi-pappi käy piispan juttusilla ja siellä tutustumiskohteet aika-tiluineen lyödään lukkoon. Seurakuntalaisille tiedotetaan loppukesästä ja syksyllä asiasta lisää mm.seurakuntatalon ilmoitustaululla ja Auranmaan Viikkolehden kirkollisissa.

Terveisiä hautausmaalta

Kevään ja kesän tullen luonto on taas puhjennut parhaimpaan loistoonsa. Perinteiset hautausmaan kevään haravointitalkoot on pidetty ja siitä iso kiitos talkooväelle. Hautausmaalla kausityöntekijä Elisa on jo huhtikuussa aloittanut oman työnsä seurakuntamestarin ohjauksessa. Seurakuntamestari Riitta ja apuvarahenkilönä Hanna vuorottelevat kirkon, hautausmaan ja seurakuntatalon välillä monenmoisissa puuhissa. Miesväki on kaunistanut kuusialtoja ja oikonut hautakiviä. Mäkisen Hanna on enää vieraileva tähti hautausmaan hoitotyössä, mutta kuitenkin tärkeä neuvonantaja viraston puolella. Hautausmaapäiväkin on tulossa, tätä kirjoitettaessa suunniteltu päivä on perjantai 8.6. mutta seurakunta kirkollisista vielä varmistus siihen. Hoitohautojen kunnostus ja kukkien istutuskin alkaa silloin jo valmistua, hautausmaallamme hoitohautoja on lähes kaksisataa. Hoitoon kuuluu haudan peruskunnostus (mullat, lannoitus), kesäkukat ja niiden hoito ja kastelu, syksyllä haudan valmistelu talveksi. On mahdollista myös tehdä sopimus haudan kasteluhoidosta,

jolloin haudan haltija istuttaa kukat, mutta seurakunnan työntekijät kastelevat ja nyppivät kukkaistutukset. Hoitohautojen muistomerkkien eli hautakivien oikaisusta huolehtii seurakunnan hautainhoitorahasto, mutta muiden hautakivien oikaisusta tulee haudan haltijan, lähinnä siis omaisten, huolehtia. Seurakuntamestari pyytääkin taas huomioimaan hautakiven kunnon, huojuva tai kallellaan oleva kivi aiheuttaa aina vaaraa sekä työntekijöille että hautausmaalla vieraileville, varsinkin lapsille. Mikäli tarvitsette apua hautakiven oikaisussa tai haluatte lisätietoja haudanhoidosta, ottakaa yhteyttä seurakuntamestariin, puh. 044 774 7418.

Haudoista ja haudatuista pidetään myös kirjanpitoa. ”Mustiin kirjoihin” kirjattiin ennen käsin tiedot haudasta: rivin ja haudan numerot, vainajat tietoineen, lunastusajat. Näitä tietoja on monen vuoden ajan vähitellen siirretty myös tietokoneelle hautaohjelmaan. Työ on saatu valmiiksi ja seuraava tehtävämme olisi lähestyä niiden hautojen haltijoita, joissa lunastusaika on päättynyt. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos hauta on ostettu esimerkiksi v.1960 viideksikymmeneksi vuodeksi, sen lunastusaika on päättynyt v. 2011. Haudan haltijalla on mahdollisuus lunastaa haudalle lisäaikaa tai palauttaa hauta seurakunnan käyttöön. Lisäaikaa voi lunastaa 30 vuotta ja sen hinta on tällä hetkellä 150 €/hauta. Eli jos saat seurakunnasta kirjeen, jossa kerrotaan lunastusajan päättymisestä, älä hermostu. Lue kirje tarkkaan, tarkista siinä olevat tiedot, koska niissä voi olla virheitä. Toimi kirjeessä annettujen ohjeiden mukaan. Ei siis syytä paniikkiin, seurakunta ei ryhdy haudan suhteen mihinkään toimenpiteisiin itseksensä. Hoitamattomat haudat sen sijaan voidaan ottaa seurakunnan haltuun, mutta siitä kirjoittelen toisella kertaa.

Toivotamme kaikille seurakuntalaisille oikein mukavaa ja lämpöistä kesää!

Hautausmaan työntekijät ja Kirsi-talouspäällikkö

LÄHIKUVASSA DIAKONI KAARINA VÄHÄTALO

Kuva Minna Mäkinen

Minä

– Olen 45-vuotias kolmen lapsen äiti Liedosta. Kaksi vanhinta poikaani on jo muuttanut pesästä omilleen. Uusperheessämme asustelee minun ja mieheni lisäksi 13-vuotias tyttäreni sekä mieheni 11-vuotias poika ja 7-vuotias tytär sovittuina aikoina. Perheeseemme kuuluu myös valkoinen länsiylämaan terrieri, Tiitu, joka on meidän kaikkien lellikki. Olen aiemmin toiminut 15 vuotta Liedossa lastentarhanopettajana, koulutukseltani olen sosiaalikasvattaja. Nyt olen tämän talven opiskellut sosionomi-diakoniksi Porin DIAKissa ja valmistun toukokuussa.

Miksi

– Ammattia vaihtamalla toteutuu haaveeni tehdä töitä eri ikäryhmien kanssa. Samalla saan tehdä hengellistä työtä, päiväkodissa se oli vaikeaa. Tarvasjoelle minua kysyttiin, koska tein Liedon seurakunnassa harjoitteluni. Aluksi epäroin, koska koin vaativaksi yhdistää työ ja opiskelu- jaksanko? Helmikuun alusta olen ollut täällä töissä ja tämä kevät on antanut paljon. Moni koulussa opittu teoria on avautunut tätä käytännön työtä tekemällä. Työsopimukseni on sovittu jatkuvan vuoden 2013 toukokuun loppuun asti.

Vaikutelma

– Tämä on ollut ihana työpaikka, pieni ja lämminhenkinen. Työyhteisö on loistava ja täältä löytyy aktiivista väkeä. Työmatka on inhimillinen, saan ajaa maaseudulle töihin. Oikein imen maaseutua matkalla, saan aistia keväänkin tuloa. Matka rauhoittaa mielen kulkiessani noita Prunkkalan tien maisemia ja mutkia.

Työnäky

– Sydäntä lähellä on kotikäyntityö. On paljon niitä, jotka odottavat kävijää ja ilahtuvat käynnistä. He eivät pääse tai jaksaa lähteä kotoa. Kuuntelijaa tarvitaan. – Perhekerhossa ja KEVA-kerhossa pääsen hyödyntämään osaamistani aiemmasta työstäni. – Syksyllä odottaa rippikoulu ja nuorisotyö uutena haasteena.

Kuva Jari Huhtasalo.

– Outi on nimittänyt minut srk:n ympäristövas- taavaksi. Meidän molempien haave on, että Tarvasjoen seurakunta saisi kirkon ympäristödiplomin. Jonkinlaisen projektiluontoisen ympäristökerhon pitäminen ala-asteikäisille kiinnostaisi.

Miten

– Ottakaa rohkeasti yhteyttä, soittakaa, kun tarvitsette apua tai kuuntelijaa. Tulen mielelläni käymään. Torstaisin päivystän virastossa klo 9–11 ja puhelin on sama kuin ennenkin eli 044-744 32 18.

Kaarinaa jututti Minna Mäkinen

SYNTI/ARMO

Tunnettko kaikki tuon raskaimman sanan, sen synty on alussa ihmiskunnan janan. Langenneina jouduimme alle Jumalan vihan, ensimmäisin kun maistoi maun hedelmälihan.

Perisyntiä vuoksi Adamin ja Evan kannamme, sen perintönä jälkeläisillemme annamme. Siis olkoon kyseessä vauva tai vaari, aina on täynnä syntien laari.

Onko oikeudenmukaista tämä oppi perisyn- nistä, joka koskee jokaista Virtasta ja Hynnistä? Tekosynneistä myös paljon puhutaan, niillä vastaan Jumalan käskyjä rikotaan. Laiminlyönnit ja tekemättömät teot, näin kasvavat rajusti syntien keot.

Syntiset teot omatuntoomme jää. Miks`on niin vaikeata elomme tää? Ylpeys, viha ja kateus, laiskuus, ylensyönti, ahneus. Viimeisenä listalla himo, johon syyllistyy usein niin Tiina kuin Timo.

On tämä paheiden luokitus, vanha kristillinen opetus. On syntiä epäusko, ylimielisyys, varkaus, petos, epäsiiveellisyys. Näillä rikomme Jumalan lakia. Mutta juuri tämänpä takia Jeesuksen elämä, kuolema, ylösnousemus, on suuren suuri pelastus.

Hän synnin, kuoleman, Perkeleen voitti, näin meille rikkureille kissanpäivät koitti. Saimme osaksemme Jumalan armon, tämä laittaa hiljaiseksi myös Jaanan ja Jarmon.

Vaikka synti kiusaa meitä kaikin tavoin, on Jumalan rakkauden portti silti avoin. Puhtain paperein päivän aloittaa saamme, tätä ilosanomaa nyt kaikille jaamme.

Jumalan armon löydämme, kun katselemme vaan ympärillemme. On synnyinlahjamme äärettömän arvokas, kun sen saamme, on elomme onnekas.

Olemme pelastettuja uskomme kautta ja ettei kukaan kerskaisi – emme tekojemme kautta!

LUJA OLI LAAKSOSEN JUSSIN MERKKI

Iän myötä sitä pyrkii sulkemaan avoimia ym-
pyröitään ja kokoamaan asioita elämän varrel-
la saatuja tiedonpalasia yhdistelemällä. Niinpä
minäkin kyselen: miksi minusta tuli teknisiin
harrastuksiin hu-rahtanut eläjä jopa röntgen-
lääkärin ammattia myöten – se on pitkälle tek-
niikkaa ja aivojakin.

Yksi syy on Jussi Laaksosen polkupyörä-
korjaamo. 10-12-vuotiaana uteliaana poikana
minulla oli onni päästä sisään erikoiseen vertaa-
seen. Poliisin poikana asuin Tarvalassa 1948-51
ja siitä oli lyhyt matka peltotien päässä olevaan
”erikoispajaan”. Jussin ystävällinen persoona
jäi vähän vieraaksi, koska tärkeintä oli oppia
pyörän korjausta. Silloin oli tärkeää pitää kal-
lis kulkuneuvo ajokunnossa. Niinpä tehtäviäni
olivat polkimien ja napojen laakerien putsaus,
rasvaus ja ehjien kuulien vaihto niihin. Yhteis-
työ Jussin kanssa sujui hyvin. Olin innokas ja
ehkä taitavakin oppipoika – ainakin taito kart-
tui. Palkkana saattoi olla limsaa, pullakahvia ja
karkkia, joita Jussilla oli myynnissä.

Hieman historiaa polkupyöristä.

1920-luvulla polkupyörästä tuli kansalaisten
yleiskulkuneuvo. Kuormat liikkuvat hevosella
ja 20-luvun lopulta lähtien autoillakin, mutta
kätevin kulkuneuvo oli polkupyörä. Sen pys-
tyi tavallinen työläinenkin ostamaan itselleen.
Niinpä pitäjiin ilmestyi korjaajia ja pienvalmis-
tajia. Oli tavallista tilata osia sieltä mistä edul-
lisimmin sai ja koota polkupyörä varustettuna
omalla tuotenimellä. Niinpä Jussi Laaksosen
valitsi 30-luvulla merkikseen: LUJA. Merkkejä
ilmestyi paljon, Suomesta löytyy 800 erilaista
polkupyörän tuotemerkkiä.

Tarvasjoellakin oli ainakin kolme pyörä-
korjaamoa: Juvalla Paul Pousar, Euralla Jussi
laaksosen ja Suurilassa Matti Vihtori Seppälä.
Melkein joka kyllällä oli oma paikallinen
seppänsä.

Raidat opin maalaamaan Seppälässä

Muutimme Horrisiin 1951 tammikuussa Se-

pän tilalle Tahilan viereen. Pian luonto vei taas
pojan polkupyöräpajalle. Seppä Matti Vihtori
Seppälä oli kuollut 1948, mutta pojista Leevi
jatko polkupyörien korjausta. Hänen touhuja
seuraamalla opin raidoittamaan vanteita ja lo-
kasuojia. Tosin sen raita-trissan hankin vasta
70-luvulla, mutta hyvä oppi on tuottanut raitoja
moniin pyöriin. Seppälän Esko on ikätoverini ja
ehkä sillä varjolla oli lupa olla siinä pihapiirissä.
Äiti-Seppälällä oli aina pullaa ja kahvia tarjolla.
Muistan hyvin miten jokirannassa lyötiin puu-
kaukalossa ensimmäisiä savitiiliä. Ne kuivattiin
ja poltettiin punaisiksi. Polkupyöräpaja on edel-
leen hiljaisena pystyssä, mutta rannan tiilitehdas
on siirretty tien toiselle puolelle ja näyttää se
vähän silloista suuremmaltakin.

Jussin taustaa

Itsellinen puuseppä Heikki Laaksonen s.1861
k. 1928 ja vaimonsa Sofia s.1862 k.1941 muutti-
vat Auran Pukkalasta Euran Hakalan torppaan
ja siitä Ketolaan. Tarvasjoella syntyivät 3 poi-
kaa Juho (Jussi), August (Aaku) ja Kalle sekä
2 tytärtä. Ketolan torpan lähelle Aaku ja Jussi
rakensivat omat talonsa ja Kalle Liedonperän
tien varteen. Kätevät pojat kai itseoppineina
ryhtyivät: Jussi polkupyöräkorjaajaksi, Aaku
puusepäksi ja Kalle kelloseppä-valokuvaajaksi.
Kalle avioitui, mutta Jussi s1895 k 1968 ja Aaku
s1897 k 1978 säästyivät siltä.

”Seurapiiri” ja Essex Super Six.

Essex 1930 oli Jussin amerikkalainen kantti-
auto. Isäni oli Jussin hyvä kaveri ja niinpä saim-
me lainaksi autoa muutamia kertoja. Kävimme
sillä mm. Mellilässä äitini vanhempien luona.
Muistan tarkalleen miten ajaessamme Huovin-
tien hiekkakankaita ja katselin alla vilistävää
maantietä lattialautojen leveistä raoista. Kuivan
soratien pöly tunki sieltä silmille ja piti yllä
vauhdinhurmaa. Se ja bensan katku kuuluivat
auton luonteeseen. Horrisista kuljetimme sillä
jyväsäkkejä Kyrön myllyyn. Essex siirtyi sit-
temmin Seppälän Laurille, jonka Hemmo-pojan
kanssa olen sopinut autoon uudelleen tutustumi-

sesta 60 vuoden eron jälkeen. Taas yksi ympyrä
sulkeutuu.

Nyt mennään jo harmaalle alueelle, josta
10-vuotiaan poliisin pojan ei ollut soveliaista
tietää mitään. Jussilla ja Aakulla kävi kavereita
juttelemassa ja korttia pelaamassa. Muistan Aa-
kulla olleen taidokkaasti tekemiään ”älyleluja”
kuten pirunnyrkki. Niillä hän pani poikien älyn
koetukselle. Mutta Jussin kiljutuotannosta olen
vain nyt isona poikana kuullut. Euran pojilla
oli pellon keskellä kievari, jossa sai rauhassa
pelata kevyttä rahapeliä ja ostaa juotavaa. Jussi
oli business-miehiä.

Tähän on tultu

Jussin perinne jatkuu. Olen hänen muistoaan

kunnioittaen rakentanut LUJA-polkupyörän.
Sekin on koottu sekalaisista osista Jussia mat-
kien. Siinä on suomalainen SYSY-apumoottori
vuodelta 1951. Tuon kulkuneuvon kesäksi Tar-
vasjoen kotiseutumuseoon katseltavaksi.

Jos joku haluaa nähdä Jussin vaikutusta
enemmänkin, tervetuloa Turkuun Merikeskus
Forum Marinumiin katsomaan 250 museovene-
moottorikokolemaani. Siinä se on Turun Linnan
naapurina.

Kiitokset Eino Samstenille (alakoulukaveri)
ja Esko Seppälälle (rippikoulukaveri) sekä Eila
ja Pentti Tetrille (asuvat Aakun taloa) muistin
virkistämisestä ja valokuvista.

Jouko Kurri

poliisin poika, Turku, 045 6722255

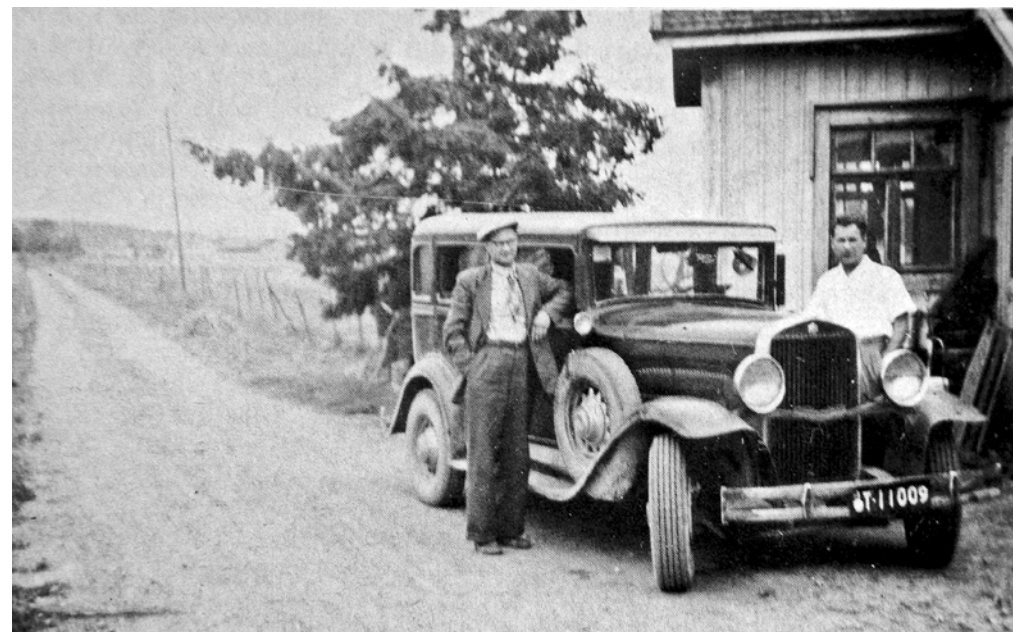
Jouko Kurrin entisöimä Jussi Laaksosen Luja polkupyörä apumoottorilla. Kuva Jouko Kurri.

Jussi Laaksosen polkupyöräkorjaamo 1900-luvulla. Kuva Kalle Laaksosen.

Laaksosen perhe 1930-luvulla, vas. Annikki, Artturi, Anna ja Hugo Koskinen sylis-
sään Lilja, Sofia Laaksosen, August, Aina, Laina ja Kalle, sekä Juho eli Jussi.
Kuva K.A. Laaksosen.

Essex Super Six, Jussi ja Johannes (Jussi) Krönström 1960-luvulla.

Kuvassa Pikku-Euran poikia 1930-luvulla. Jussi soittaa haitaria, August mandoliinia
ja Kalle gramofonia. Kuva K.A. Laaksosen.

MUISTOJA VILHELMIINA JA KUSTAA SUOMESTA

Oli vapunaatto 2012. Olimme Aune Sonnen kanssa saapuneet Karinaisiin Koivukujan palvelutaloon tapaamaan Aunen tättiä Anni Eskola o.s. Suomi ja hänen miestään Taunoa. He olivat jo yli 90 vuotta tätä elämää taivallettuaan valinneet vanhuuden päivikseen tämän asun- tomuodon ja sen antaman hoivan. Viihtyisän kodin ikkunasta näkyi keväinen maisema. Valkovuokot ja rentukat jo kukkivat jokilehdossa ja kevättulvassa Tarvasjoki virtasi sameana uomassaan alajuoksua kohti.

Siinä menneistä ja tulevista rupatellessamme Annin muistot kiertyivät hänen vanhempiensa elämäнкаareen. Tuntien heistä lähteneen laajan suvun, ajattelin olevan mielenkiintoista jälkipol- velle ja monelle muullekin tallentaa tämä heidän esivanhempiensa elämäntarina, joka samalla on osa Seppälän kylän paikallishistoriaa.

Isän tarina

Isänsä Kustaa Ludvig Suomen (s. 04.10.1882) Anni muistaa syntyneen Isokedon torpassa Kil- lalassa. Torppa oli ilmeisesti Iisakin (Isotalo) ta- lon maalla ja sijaitsi vanhan Härkätien varressa lähellä Kätyllää.

Se oli 1860-luvulla annettu Antti Heikinpo- jalle ja hänen Anna-Liisa vaimolleen. Heillä oli 9 lasta, 7 poikaa ja kaksi tyttärtä, joista Anni muistaa ainakin Turussa asuneen Oskari Isoke- don, Viipuriin muuttaneen Jannen ja Helsingis- sä olleen Matin. Turussa asui Hilda-täti. Kun vanhemmista Antti kuoli 1889 ja Anna-Liisa vuonna 1893, lapset joutuivat holhouksen alle ja huutolaiseksi. Annin isä oli tuolloin 7-vuotias ja joutui useaan paikkaan hoidettavaksi, kunnes pikkurenkinä pystyi elättämään työllä itseään. Hän oli hyvin taitava käsistään ja puuesineitä tehden hän sai lisäansioita. Kustaa avioitui jo varsin nuorena ja ensimmäinen poika Vihtori syntyi maaliskuussa 1904. Pian vaimo kuitenkin kuoli. Vuonna 1904 Kustaa tuli rengiksi Seppä- län Tuomolaan.

Äidin tarina

Annin äiti Vilhelmiina o.s. Winberg taas oli syntynyt 22.05.1883 Ypäjällä eli silloisen Pert- tulan Mannisen kylässä 8-lapsiseen perheeseen. Pienen tilan tyttärenä hänenkin oli lähdeittävä piikomaan isompiin taloihin heti kun kynnel- le kykeni. Vuonna 1899 hän tuli palvelukseen myös Tarvasjoelle Tuomolaan. Täällä hän meni naimisiin jo 18-vuotiaana vuonna 1901 Punka- laitumelta tulleen Kalle Oksasen kanssa. Tästä avioliitosta syntyi lokakuussa 1902 tytär Helmi. Pian tyttären syntymän jälkeen hänen miehensä kuitenkin keväällä 1903 kuoli ja Miina, kuten häntä kutsuttiin, jäi jo 19-vuotiaana leskeksi. Tuomolassa sitten nuo kaksi leskeä, Kustaa ja Miina, löysivät toisensa ja menivät avioliittoon 1905.

Omaan kotiin

Seppälän Tuomolan omisti tuohon aikaan Wilhelm Tuomola, joka tultuaan 1882 isännäksi oli myynyt torpan Loimaalta tulleille Kaarle Fredrik ja Vilhelmiina Eskolalle kaukaa kylän peräniityiltä. He olivat Tauno Eskolan isovan- hemmat. Eräässä kirjoituksessa kuvataan, että ”torpan ovi oli matalalla. Savella rapatut hirs- seinät eivät aina estäneet veden jääytymistä huo- neessa. Perheeseen synnyttyä kahdeksan poikaa ja tytär pirtti kävi ahtaaksi. Vuosisadan alussa Eskolat ostivat uuden tilan Auran Järjkselästä, jonne rakennettuihin avarampiin tiloihin perhe pääsi muuttamaan 1903.” Eskolaksi nimetyn torpan he myivät nyt Kustaa Suomelle 1904. Tänne Kustaa toi uuden vaimonsa ja lapset.

Kustaa Suomi oli kova työmies. Heti Esko- laan tultuaan alkoi hän raivata lisää peltoja ja rakentamaan uusia rakennuksia niityltä ylem- mäksi Kotomäkeen nykyisen Juovasen talon paikalle. Perhe alkoi kohta kasvaa. Näin jo 1905 syntyi Aarne, 1907 Arvo, 1909 Vilho, 1911 Lau- ri, 1913 Jenny, 1915 Niilo, 1919 Viljo, 1921 Anni ja 1923 Eino. Viimein perheessä oli 11 lasta, joista kuitenkin Vihtorin otti hänen tätinsä kasvatikseen Kyröön.

Eskolan perhe kuvassa n. 1925. Alarivi: isä Kustaa Anni sylissä, äiti Vilhelmiina, Eino sylissä, Viljo ja Niilo. Ylärivissä Helmi, Aarne, Arvo, Vilho, Lauri ja Jenny. Kuva Aune Sonne.

Suomen veljessarja ja isä ennen sotien syttymistä Eskolan mäellä. Vas. Eino, Viljo, Niilo, Lauri, Vilho, Arvo, Aarne ja isä Kustaa. Kuva Anni Eskola.

Eskolasta suora tieyhteys oli Suurilankujaa pitkin Suurilan koululle Kyröntien varteen, jota myöden myös lapset vuorollaan alkoivat käy- dä kansakoulua. Naapuristoon tuli uusia tiloja vuosisadan alkuvuosina ja niiden kanssa syn- tyi nyt enemmän yhteistyötä kuin kantakylän asukkaiden kanssa. Seudulla vallitsi hyvä naa- purisopu ja auttamisen talkoohenki. Kun Tarvas- joki- Aura tie vähitellen valmistui 1920-luvun lopulla, kulkuyhteydet paranivat ratkaisevasti joka suuntaan.

Suomen perhettä kohtasi kesällä 1919 ko- va onnettomuus, kun syttyi tulipalo ja kaikki rakennukset paloivat. Isä ja äiti olivat poissa kotopiiristä palon syttyessä ja Helmi vanhim- pana hoivasi muutaman kuukauden ikäistä Vil- joa sekä muitakin sisarusiaan. Palon jälkeen Kustaa rakensi uuden Eskolan metsän toiselle puolelle eteläiseen rinteeseen. Vanhimmat pojat jo olivat isän mukana rakennustaitoja oppimassa ja ennen talvea saatiin suojat karjalle ja päära- kennuskin vesikattoon. Taitavana puuseppänä Kustaa valmisti uudet huonekalut perheelleen ja toisten nähtyä niiden laadun, hän alkoi tehdä niit- tä muillekin. Kun pojat kasvoivat ja innostuivat urheilusta, ryhtyi isä tekemään heille suksia ja sauvoja. Näin hänestä tuli koko seudun arvostet-

tu suksiseppä, jonka suksilla hiihtäen voitettiin monia kilpailuja. Hyppyrimäen valmistuttua hän alkoi tehdä myös hyppysuksia, joilla seudun nuorista mäkimiehistä tuli sen ajan mestareita.

Eskolassa kodin yhteishenki vaali ahkeruut- ta, yrittämistä ja raittiutta. Vanhempien va- kaa uskonnollisuus antoi voimaa myös lasten elämään. Näin Suomen veljessarjasta kasvoi isän opastuksella uutteria ja taitavia tyomie- hiä. Vapaa-aikanaan he harrastivat erityisesti urheilua ja osallistuivat kaikki vapaaehtoiseen maanpuolustustyöhön suojeluskunnan piiris- sä. Niinpä urheiluseuran historia kertoo hei- dän menestyksestään 1930-luvulla erityisesti hiihdossa, yhdistetyssä ja mäkihypyssä, mutta myös yleisurheilussa, niin seuran kuin piirinkin kilpailussa. Lauri voitti suojeluskunnan piirin nuortenmestaruuden hiihdossa ja Eino 3-ottelun poikamestaruuden. Aarne ja Arvo olivat hakoja viestihiihdossa ja Niilo erityisesti yhdistetyssä. Myös Vilhon ja Viljon nimet näkyvät otteluissa. Arvolla oli myös yleisurheilussa monia voitto- ja. Erkki Yrjänä kertoo muistelmissaan Arvon suunnitelleen urheiluseuran merkin. Sotaväki- kanaan kaikki koulutettiin aliupseereiksi.

Vähitellen Suomen nuoret alkoivat myös löy- tää oman ammattinsa ja avioituttuaan lähteä

pois Eskolasta.

Aarnesta tuli Paimion sairaalan konepäällik- kö ja talonmies. Arvo kävi teknisenkoulun ja valmistui rakennusmestariksi. Lauri, Vilho ja Niilo jatkoivat kirvesmiehinä ja maanviljelijöi- nä. Viljosta tuli viestintäalan asiantuntija ja Pai- mion puhelinyhtiön toimitusjohtaja ja Einosta kauppias. Jenny oli jo 1931 avioitunut Mauno Sallasmaan kanssa ja muuttanut Karinaisiin, missä seuraava sukupolvi kasvoi nopeasti.

Raskaat sotavuodet

Suomen pojista joutuivat Talvisotaan jo kaikki Eino lukuun ottamatta. Eskolassa seurattiin kiinteästi näiden kuuden veljeksien taistelujen kulkua, sillä kirjeet kulkivat edestakaisin usealle vastaanottajalle. Aarne, Vilho, Lauri ja Niilo sekä vävy Mauno Sallasmaa olivat samassa kompaniassa 1/JR14:ssa ja näin yhteydessä jatkuvasti. Peläten ja varjelusta rukoillen odo- tettiin tietoja poikien ja koko isänmaan kohta- loista. Jo heti sodan ensimmäisistä taisteluista tuli viesti Aarnen haavoittumisesta Muolaassa ja vielä toisen kerran helmikuussa 1940 Sum- massa. Muutamaa päivää myöhemmin Vilho oli haavoittunut vaikeasti Honkaniemessä ja hänen kohdallaan sodat oli sodittu. Kun tie- to välirauhasta jo oli saapunut, tuli tieto Ar- von kaatumisesta pioneerinä Viipurin siltojen pommituksissa. Hänen ruumistaan ei löydetty ja hänet siunattiin poissa olevana Tarvasjoen sankarihautaan.

Jatkosotaan joutuivat myös Talvisodasta selvinneet veljekset, Einokin vapaaehtoisena sairaudestaan huolimatta. Sodan alussa Niilo ja Lauri haavoittuivat, mutta toivuttuaan molem- mat palasivat rintamalle, Lauri ryhmänjohtajak- si ja Niilo komppanian vääpeliksi. Kesällä 1944 komppanian ollessa vielä Maaselän kannaksel- la, Niilo kuitenkin sai surmansa ja veljeksistä jo toinen haudattiin Tarvasjoen sankarihautaan. Näin raskaat olivat Suomen veljesten uhraukset isänmaalle ja vapaudellemme. Veteraaniveljet ovat kertoneet muistojaan heidän kaikkienkin sotilaskunnostaan ja toveruudestaan, mutta erityisesti Laurin pelkäämätön ja rauhallinen käyttäytyminen vaikeissa taistelutilanteissa, ja uhrautuminen toisten hyväksi, muistetaan eri- tyisellä kiitollisuudella koko veteraanipiirissä.

Sodan aikana ja sen jälkeenkin seurattiin Eskolassa erityisellä huolella Miina Suomen sisaren Iida Pitkäsen perheen vaihteita, kun tästä tädin perheestä Mellilässä oli myös seitsemän veljestä sodassa. Heistä kolme poikaa ja yksi vävy oli kaatunut sekä kaksi vaikeasti haavoit- tunut. Talvisodan aikana näistä serkuista Olavi Pitkänen oli ollut Tarvasjoen komppaniassa ja taistellut rinnan Suomen poikien kanssa. Näin he myös olivat läheteilleet yhteisiä viestejä ko- teihinsa.

Rauhan ja jälleenrakennuksen aika

Rauhan tultua elämä jatkui jälleenrakentami- sen merkeissä. Kukin pojista löysi omat ammat- tinsa ja perheilleen kodit. Kirvesmiehiä tarvittiin erityisesti ja näin Vilholla ja Laurilla oli yllin kyllin työmaita. Kun Laurikin viimeisenä poika- miehenä avioitui ja lähti kodista, jäi vanhempien luokse vain Anni ja Helmi. Horristen koulun valmistuttua Helmi otti sieltä keittäjän toimen Eskolassa asuen. Kustaa sai kutsun taivaskotiin tammikuussa 1961 ja lähes kuusikymmenvuoti- nen avioliitto Miinan kanssa päättyi. Kun Anni avioitui 1963 Taunonsa kanssa ja pian muutti Taunon kotiin Auraan, hiljeni Eskolan mäki Miinan ja Helmin yhteiseloon. Miinan lähdön aika tuli lokakuussa 1967 ja Helmin 1991. Suo- men suvun isännyyttä Eskolassa ryhtyi vuonna 1975 jatkamaan Laurin poika Voitto. Hän raken- si tilalle uuden pääarakennuksen. Nyt on hänkin jo nukkunut pois.

Näin kulkee aika eteenpäin. Miinan ja Kus- taan suku on levinnyt aurinkoiselta ja elämän- iloiselta Eskolan mäeltä laajaan maailmaan. Siinä elämän piirissä eläneistä nyt ainoastaan Anni ja Tauno ovat kertomassa noista ajoista jälkipolville.

Kalervo Mäkinen

Annin ja Tauno Eskolan hääkuva. Kun Anni muutti Auraan Eskolaan jäivät suurper- heestä viimeisinä vain isoäiti Miina ja Helmi. Kuva Anni Eskola.

TARVASJOEN MURRE

Sana murre tulee suomenkieleen sanasta mur-taminen. Yleiskielestä poikkeavat sanat murta-vat kirjakielen tai esiintyvät vain tietyllä mur-realueella. Toisaalta saman sanan merkitys voi toisella murrealueella tarkoittaa aivan eri asiaa.

Ihminen ei pääse koskaan täysin eroon lap-suuden murteestaan, koska se on ensimmäinen opittu kieli. Murteella me voimme ilmaista mistä olemme kotoisin, juuremme ja taustam-me. Puhetapamme kertoo, ettemme ole paikka-kuntalaisia. Murre voi olla hyvä esittelykieli ja sillä voimme ilmaista itsemme yleiskieltä rik-kaammin. Sanotaan, että murre antaa ihmiselle historian. Se voi myös hyvin herkästi kertoa elämäntapamme, arvomme ja tunteemme.

Sanotaan, että murteet ovat kuolemassa, kos-ka media muokkaa niin voimakkaasti ihmisten puhetta. Toisaalta kiinnostus murteisiin on viime vuosina paljon herännyt uudelleen, kiitos mm. runoilija Heli Laaksosen. Nykyään murteissa ei ole niin suuria eroja kuin ennen, jolloin liikuttiin vähän, eikä kuulutakaan muita murteita. Työ on monet vienyt vieraalle murrealueelle. Toiseksi koulutuksen vaikutuksesta useimmat puhuvat yleiskieltä, jossa on enemmän kuin murteen, jo eri ikäryhmien kielen mukaisia eroja.

Usein murteiden erot huomataan parhaiten, kun eri murreryhmät kohtaavat toisensa. Näin Suomessa tapahtui radikaalisti sodan aikana, kun itä- ja länsimurteet kohtasivat evakuoitujen tullessa paikkakunnille. Itse muistan lapsuudes-sani kerrotun, kun sata vuotta sitten Tammelan Kaukajoen Vanha-Norrilta muutti Vihtori Norri perheineen Suurilan Anttilaan naapuriimme. Oli kevät, kun iloinen isäntä tuli kyläilemään ja puheli: Sataa niin helelmällistä saletta, saalaan heiniä lalot täyteen, kelpaa tulevana vuonna kaljaa luokkia.” Syksyllä hän taas totesi: ”Jos huomenna on pouta, tilaan katkaista kaulani”. D ja r olivat muuttuneet l:ksi. Kun taas karjalaiset tulivat, heidän d:nsä oli t. Jos he irtosivat omasta murteestaan, d oli heille vaikein kirjain.

Suomen murteet

Suomen murteet jaetaan karkeasti itä- ja län-simurteisiin ja ne seitsemään murreryhmään. Nykyisin puhutaan varsinaisista lounaismurteis-ta, jotka ennen olivat Varsinais-Suomi pohjoin-en ja Varsinais-Suomi eteläinen. Nyt ne jaetaan kaupunkiympäristöineen Salon, Turun, Uuden-kaupungin, Rauman ja Porin murteisiin sekä puhutaan lounaisesta välimurteesta, eli entises-tä Varsinais-Suomen ylämaan murteesta, joka jaetaan nyt Vihdistä Merikarvialle menevällä linjalla Someron, Loimaan, Huittisten, Koke-mäen ja Ulvilan murteisiin. Tämän välimur-teen katkaisee Härkätien suuntainen murrekiila Turusta Somerolle, jota on sanottu läntisten ja hämäläisten murteiden sekakieleksi.

Tämä murrekiila on varsin kapea. Tarvasjo-ellakin Loimaan alasatakuntalainen murre tuli aikaisemmin jo Seppälän kylään, jossa poijaat mennee niin kommeesti, vaikka erräät kaatus-ki ojaan. Pankaas ny mennen, kun jallaat viäl toimii. Toisaalta rannikon murre tuli Paimiosta melkein rajalle. Juntolassa tulija kysyi: ”Onks Sulo koton? Ei ol, ko se läht Siirin kans paplaan kuulutuksii otmaan, ku sil tuli niin kova naim-sen halu” Näin siis tämä murrekiila on vain noin penikulman levyinen, eikä se Liedossa, Marttilassa ja Koskella ole paljonkaan leveäm-pi. Turku on antanut murrettaan enemmän Lie-toon ja Häme taas Koskelle. Kun Tarvasjoella joku ihminen on kipjä ja surkkia, se Koskella on jo kippee ja surkee. Toisaalta tämä murre-kiila on antanut paljon Turun murteeseen ja päinvastoin. Jo Martti Rapolan mukaan Mikael Agricola suomen kirjakieltä luodessaan joutui etsimään Turun suppean kielen täydennykseksi lisää sanoja Härkätien ja Tyrvään suunnasta sekä loi uusia sanoja itse.

Tarvasjoen murre

Moni luulee, ettei simmoista Tarvasjoen murretta edes ole olemassa, vaan se on saa-nut alkunsa siitä kulkukoirasta, jota muutama

vuosi sitten aktiivisesti seurattiin Turun Sano-missa ja nimettiin Tarvasjoen Murreksi. Mutta minkälaista sitten on Tarvasjoen murre. Sitä on viime vuosiin asti hyvin vähän tallennettu kir-jallisesti. Lähinnä vain tältä alueelta kootuissa tarinoissa ja lukuisissa sananparsissa on mur-retta hahmotettu. Erkki Tanttu julkaisi sodan jälkeisinä vuosina toistakymmentä piirrettyä kirjaa sananparsista ja niissä on hämmästyttä-vän paljon tarvasjokelaisia sananparsia. Niiden sanomaa hän on älykkäästi ymmärtänyt. Viime vuosina opettaja Eino Ruohonen on julkaissut kolme murrekirjaa: Tämmöttöön tääl Marttilas, Tarvasjoel ja Liaros jutellaan, Sananparsii ja sutkauksii sekä Eikan pakinoi ja piirretyi. Sa-malla hän on kerännyt jo yli 4000 murreseanaa täältä. Hän on tehnyt erittäin arvokasta työtä.

Tarvasjoen murteessa on tietysti läsimur-teiden mää, sää, mejän, teijän ja heijän. D on korvattu r:llä tai j:llä. Meill tulee posti vast eh-toopualel yhren ja kahren välil. Ens pyhän onki kirkonmenot vast ehtool. Olik ne viirelt, kuurelt vai seittemält? Siin oli mejän poikii ja teijän flikoi. Ennen ilta oli aina ehtoo. Pruukattiin syärä suurust, päivällist ja ehtoollist. Kesä oli aina suvi. Kesä oli vain kesanto sanassa. Suviehtoot oli ain kakarana lämpimii. Ennen saatiin metäst kaikkii mitä tarvittiin, risui ja marjoi, luutii ja harjoi, vihroi ja tuahii, tukei ja haloi ja hirsist tehtiin taloi. Mettä oli talon pankki.

Sää sanot, ettei meil tommottoon puhuta. Kummottoon sit? Meil puhutaan simmottoon, tämmöttöön, mimmottoon ja toises muaros sil-lai, tällai, tollai. Niin meilläki mut toises yhtey-res. Tarvasjoella tullaan Liaronperäst, Kari-naisis Saunanperäst mut Pöytyäl Kaulanperält.

Tarvasjoella korostetaan asioita vastakkai-suuksilla. Kun tavataan vanha tuttava, voidaan sanoa: ”Viäläks sääki elät.” Tai, jos tavataan tuntematon: Kukas hullu te olette, kunnem mää teittii tunne? Juttu voi jatkoa: Mää olen se van-ha Salosen Maija, ekssää muu enää tunne. Vai Maija, voi kyl mää sun muistan. Sää olit nuarena niin kamalan kaunis ja kova nauramaan. Annas mää katon, et sää paljoo ol muuttunukka, olet melkeen saman näkönen. Olinks mää nuarena jo näin vanhan näköne. Voi, älä ny, mää muistan nyt heti semmosenki, ko oltiin yhres torista-mas, ku Vahalan Ville vihittiin. Muistaks sää ko se pappi kysys silt Villet, et tahrotteks te Ville ottaa tämän Maijan muijakses, ni Ville kysys, tahtooks joku muuki? Sillon sul tuli kamala nauru, mut sää sait sen pirätetyks ja sult pääsi vaan simmonen kriakaus. Mut ko päästiin siält pappilast ulos, sää et voinu pirättää enää sitä kauhiia nauruas.

Murteessamme on aina viehättänyt sen ilmai-sun runsaus. Nykyään, kun valtaosa kaunokir-jallisuudesta on dekkareita ja kauhuelokuvilla herkutellaan, kukaan ei pääse minusta sille tasolle kuin esim. vanhassa tarvasjokelaisessa tarinassa: ”Kun Akreeni näki kummituksen.” Sillon sen leuat lokahti, huulet vapisi, hampaat kalisi, silmät pyäri pääs ja oli tapillas, hiukset nousi pystyyn ja koko ruumis oli ko horkas. Ja ko se yrsti liikuttaa konttejas, ne kramppas ja varpaatki oli ihan viistos ulospäin. Ja ko se nosti käsiäs ko rukouksee ne oli ihan letkut. Samas viäl peltti aukes ja pöksyt putos ja kylmä hiki nousi selkäruatoo myäten niskavilloihin ast, ei-kä se voinu karkuunka juasta. Ja sen kiäliki oli ko tömssää lihaa, ei sil voinu eres mönkertää. Ja mahaa rupes möyrimään, eikä piaruka kulkenu. Mut siin samas ko se aave sitä Akreenin tuskaa kattos, seki pyärtys ja hävis kokonas. Sillon se Akreeniki huamas, et se oli tainnu saara häyryy päähäs, ko oli pellit liian aikasin kiinni pannu.

Tarvasjoen murteessa oli aikaisemmin paljon lähinnä ruotsin kielen lainasanoja. Oli nestuu-kei ja muita tuukei, kaffelei, kihvelei ja sih-velei, förkkelit, faarit ja fröökynät, klenkattiin ja klihrattiin. Oli fyllei, fällyi ja filtei. Otettiin förskottii ja pirettiin rokuli, oli köksii ja kraa-tarei. Vettä tuli kraanast ja sauhuu korsteenist. Tehtiin räkninkii, ettei mennä pankrottiin ja lu-ettiin aviiseist reklaamei. Joka talos oli porstoo

ja kyäkki. Salis oli klaffiipiironki ja karmistua-lit. Oli kraivelit ja kravatit, kartiinit ja kastrul-lit, pilkkumit, karotit, talkrikrit ja kaffemyllyt. Hianoil miähil oli kalossit ja kalsonkit ja ne poltti paperossii. Naiset kulki tyykis ja kreton-kis. Kasvatettiin pelakuita ja rinkelplummaa. Ja trekolis kasvo morentterit, repettat, kryytein ja lantun plantui ja oli tikkerperi puski.

Parhaiten murreseanat avautuvat sananpar-sissa. Niihin kätkeytyy usein vuosisataiset viisaudet, historiaa, esivanhempien kova ja puutteellinen elämä, ihmisten luonteenpiirteet, entisajan työtavat. virkamiehet jne. Edellisessä Tarvas-lehdessä jo julkaistiin vuosikymmeniä sitten kerätyistä sananparsista sata ensimmäistä ja jatkamme nyt seuraavalla seitsemälläkym-menellä:

101. Olet sää nätti ko sika piänenä.
102. Se on niin nätti ko likkalaps.
103. Ämmän kans kinaaminen ja vasikan kans juakseminen on yhtä toivotont.
104. Jos ittelles harmii tahrot, ota muija taikka osta moottori.
105. Jos papu tulee luskaan, ni tulkoon, sano entinen trenki ko papusoppaa söi.
106. Hullunaki on hauska olla, ko ei järkee puutu.
107. Järki se on ko pelaa.
108. Ei marka ol sillon marka, ko penniki puuttuu.
109. Hevonen ko herroil, mut ko no kalut erot-taa.
110. Ko on hyvä hevonen, ni velatki on ko saa-tavii.
111. Tuulee niin, et köyhän kaataa, mut ei rikast häälätäkää.
112. Ei nöyrän kaulaa katkasta.
113. Ei liika pahaa tee muus ko selkään saami-ses ja maantiän jaos.
114. Niin ain näkky, sano sokja, vaikkei mit-tään nähny.
115. Pitkä ko nälkävuasi.
116. Sit hän korjus on, sano entinen muija, ko likkas naitti.
117. Minjan (miniän) päivät on yhtä vaikkiat, ko lampaan kaulan keritteminen.
118. Syä niin, et nekki vapisee, ko aitas on.
119. Sul on voimaa, niinko simmoses talos, ko ei kettään ol koton.
120. Ko on talvel vilun sininen ja suvel ruskon punanen, ni on ehjän näkönen.
121. Ko vihrin viikkoos saisin, ni varvutki vaa-tettaisin.
122. Ei luulo ol tiaron väärtti.
123. Sul on suuta, ko variksenpojal takapuolta.
124. Jos tyä helppoo olis, ni herrakki sitä tekis.
125. Ko olis ain suvi ja sunnuntai eikä koskaan talvi ja maanantai.
126. Ko olis ain pyhä ja sevverran arkeet, et kerkois leipomaan.
127. Ko tämän saan ja toisen viäl, ni yks enää kolmest puuttuu, sano entinen miäs, ko ketun jäljet näki.
128. Piäni ne silakat on juhlaaloiks.
129. Komjast, ettei köyhäks luulla.
130. Ei se rahaka auta ko tuanelan portil asti.
131. Vettä ja valkkiaa on vaivaselki.
132. Ei vahinkon veräjäl ol päässy muut ko lasiäijä.
133. Ei meil köyhyren tähren köyrys kävellä, mut vilun ja näljän tähren.
134. Kaikkii muita on, muttei köyhyyt eikä sitä niin paljoo tarvita.
135. Pois tiält, ko herrat ajaa!
136. Päivää, pläsi, oleks sääki tääl käsin!
137. Vast aika sit, ko on kintus, sano entinen äijä, ko löi koiraa, ennenko se purika.
138. Niin kauan miästä uskotaan, ko sil värjätät housut jalas on.
139. Kirkos ja saunas täytyy olla yhtä hiljaa.
140. Ko saunas piäree, tulee paisuma takapu-aleen.
141. Jollei terva, sauna ja viina auta, ni tauti on kualemaks.
142. Ei tuuma tunnu ko nenänpääs, eikä siinäkä ellei se entiseltään suuri ol.

Sananparsii Tarvasjoelta: Enks mää to-ta sanonu, vaikke mää mittää puhunu. Erkki Tantun kuvitus 1965 kirjassa 455 parasta.

143. On niin hyvät hajut, et söis vaikka pualik-kaan leipää.
144. Plitottaa niinko hevonen vetteen paskan-tais.
145. Ei kaikki kirkon juureen ja kalajärven ran-taan pääse asumaan.
146. Ei kaikkii hyvii saa: sinisii silmii ja punasii poskii.
147. Kyl konstei piisaa jos kiusauksiiki.
148. Nyt on sota, sano ryssä, ko Turku palo.
149. Milläs mar sitä vanhana toimeen tulee, ko se nuarenaki tyäläst on.
150. Hyvä hevonen häntines, paha muija pal-mikkoines.
151. Jos joku on saanut huonon ukon tai akan sanotaan: Sill on ollu seittemän ryysyvaat-tet silmil.
152. Ei katteen (= kateen ihmisen) koto kor-kene.
153. Äyskis, sano laivapoika, ko laiva kaatus.
154. Sen suu on ko seittemän leivän uuni.
155. Nosta, nosta vaan, ko söit lihaaki niin, et mää häpesin.
156. Mitäs viäl, sano puaripoika ja pisti taas karamellin suuhun.
157. Ohoh, ko tuli yskäki, sano likka, ko vihil oli.
158. Ei miäskulta paskaa ol, ko sattuis vaan tulemaan.
159. Ei noitten koneitten kans pärjä, sanos entinen muija, ko virrenveisuus säkestön peräs oli.
160. Yks koht, sano suutari lauantain, ko koko viikon saapast teki.
161. Ei se mittään maksa, kyl se maistainki menee, sano markkinamiäs, ko Turun toril voita möi.
162. Parantaa vaan niinku Nummeliinin sare. (Heinämiehet olivat menneet heinäla-toon sateensuojaan. Nummelin oli jätetty katsomaan milloin sade lakkaa ja muut nukkuivat. Kun joku heräsi ja kysyi, onko sade laannut, vastasi Nummelin: ”Parantaa vaan”, vaikka oli kaunis pouta.)
163. Tul,tul vaan, en mää suu syä. (sanottiin esim. sokeripalalle).
164. Orotas vähä, mää lyän viäl vähä, sano Os-kari, ko juavuksis Kallen peräs juaksi.
165. Pennis on markan kulmakivi.
166. Menevät peräsin ko köyhän talon porsaat.
167. Alta pois taikka lamataan, sano markkina-miäs, ko hevoskaakil ajo.
168. Kyl hulluki huinii, mut ei viisaska purista, menen kahren kynnyksen ylitte, menen kolmen kumminki, sano kaura ko riittä puitiin. (Kaura oli vaikea erottaa ruume-nista ja oljista).
169. Yh’aikaa, sano Hollolan pojat, ko aittaa kaato.
170. Julmat (= rumat) ja rikkaat ittes vaatteil kaunistaa.